

KÖY ENSTİTÜLERİ VE EDEBİYAT

- ERDAL ATICI
 - EMİN ÖZDEMİR
 - TALİP APAYDIN
 - ADNAN BİNYAZAR

Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim
Vakfı Yayınları

Nisan 2011

Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları

Tanıtım Dizisi : 25

Birinci Bası : Nisan 2011

ISBN : 978-605-62107-0-9

Kapak Fotoğrafı: Hasanoğlu Köy Enstitüsü kurulurken 1941 – 1951
Mustafa Güneri, İstanbul 2004

Düzeltili: Gül Coşkun

Baskı Hazırlık ve Kapak : Merdiven Tanıtım

Tel: (0.312) 232 30 88

Baskı: Koza Yayın Dağıtım San. Ve Ticaret A.Ş.

Cevat Dünder Cad. No: 139 Ostim - ANKARA

KÖY ENSTİTÜLERİ ve ÇAĞDAŞ EĞİTİM VAKFI

Mithatpaşa Cad. 62/21 Yenışehir - ANKARA

Tel-Faks : (312) 425 24 68

Tel : (312) 419 36 34

e-posta : kevakfi@gmail.com

web sitesi : <http://koyenstitulerivakfi.org.tr>

Bu kitabın basımını, kendisi de Köy Enstitülerinde yetişmiş olan
KOZA YAYINCILIK sahibi **Sayın Aliyar Karaca** üstlenmiştir.
Vakfımıza sağladığı bu katkıdan dolayı kendisine teşekkür ederiz.

KOZA YAYIN DAĞITIM SAN. VE TİCARET A.Ş
Cevat Dünder Cad. No:139 OSTİM – ANKARA

(312) 385 91 91

Yayına Hazırlayan: **ERDAL ATICI**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
AÇIKOTURUM	9
• ERDAL ATICI	
• ADNAN BİNYAZAR	
• TALİP APAYDIN	
• EMİN ÖZDEMİR	
MAKALELER.....	87
• Köy Enstitülerinde OKUMA ALIŞKANLIĞI ABDULLAH ÖZKUCUR.....	89
• KÖY ENSTİTÜLERİNDE KİTAP VE KİTAPLIK MEHMET BAŞARAN.....	96
• “EDEBİYATA KENDİ GİREN KÖYLÜ” MAHMUT MAKAL	105

ÖNSÖZ

Biz Köy Enstitüsü çıkışlı birkaç arkadaş, asıl işimiz; yani öğretmenlik mesleğimizin yanında, yazarlığa da soyunduk. Şiir, öykü, roman, deneme... Bir tarihte sevilerek okunduk. Kitaplarımız kat kate baskılar yaptı. Ama sevmeyenler, yerenler de oldu. Hep köyü, köylü insanı yazdığımız için küçümsediler. "Köylü insan basit insandır, basit insanın romanı olmaz" dediler. Oysa büyük dünya edebiyatında köylüyü, emekçi insanı konu edinen çok değerli yapıtlar var.

Köy Enstitüsü çıkışlı yazarların Türk yazınına katkısı nedir, ne olmuştur?

Erdal Atıcı'nın soruları üzerine konunun uzmanı Emin Özdemir, Adnan Binyazar, doyurucu yanıtlar veriyorlar. Enine boyuna irdeliyorlar. Aynı toplantıda ben de öğretmenlik ve yazarlık işini birlikte nasıl yürüttüğümü, ne gibi zorluklar yaşadığımı anlatıyorum.

Konuya ilgi duyanlar, severek okuyacaklar sanıyorum.

Talip Apaydın

AÇIKOTURUM

Yöneten: Erdal Atıcı

Konuşmacılar: Emin Özdemir, Talip Apaydın,
Adnan Binyazar

Erdal Atıcı – Sevgili dostlar, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yönetim Kurulu adına hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum. Hoşgeldiniz. (Alkışlar) Biz zamana aslında çok değer verir ve etkinliklerimizi zamanında başlatırız; ama bugün Ankara’da yapılan bir mitingden dolayı yolların tıkanması ve dostlarımızdan bazılarının yoldan telefon edip, “programı birazcık bekletin.” demeleri üzerine epeyce bir gecikmemiz oldu. Biz gelen konuklarımızla programı başlatalım istiyoruz.

Öncelikle sizi Büyük Önderimiz Mustafa Kemal Atatürk, silah arkadaşları, aydınlanmacı Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, büyük eğitimci İsmail Tonguç ve eğitim yolunda sonsuza uğurladığımız eğitim emekçileri için bir dakikalık saygı duruşuna davet ediyorum. (Saygı duruşu) Teşekkür ediyorum.

Evet, açikoturuma başlamadan önce sevgili dostumuz, şair, yazar; ama onun yanında türkülerle de iç içe olan Günay Güner arkadaşımızı buraya davet ediyorum. Bağlamasıyla bize güzel türküler söyleyeceğini umut ediyorum. (Alkışlar)

Günay Güner – Hepinizi saygıyla selamlarım. Köy Enstitüleri gerçekten halkımıza, ulusumuza kişilik kazandırdı. Kuruluşunun 68. yılı hepimize kutlu olsun.

(Günay Güner’den türkü dinletisi)

Erdal Atıcı – Günay Güner tüm olanaksızlıklara rağmen çok güzel bir müzik resitali verdi bize. Kendisine çok teşekkür ediyoruz,

Şimdi açikoturuma geçiyoruz, Eğitim Emek Ödülünü sona bırakıyoruz. Ali Yılmaz öğretmenimiz biraz dinlensin.

O zaman ben açikoturum için çok değerli öğretmenlerimizi buraya davet ediyorum. Emin Özdemir öğretmenim, Talip Apaydın öğretmenim ve Adnan Binyazar öğretmenimi alkışlarınızla buraya davet ediyorum. (Alkışlar)

Saygıdeğer konuklar, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yönetim Kurulu adına sizleri yeniden saygıyla selamlıyorum. Köy Enstitülerinin kuruluşunun 68 inci yılı nedeniyle düzenlediğimiz açikoturumumuza hoş geldiniz.

Değerli Köy Enstitülü öğretmenlerim, Köy Enstitülerine gönül vermiş sevgili dostlarım, Köy Enstitülerinin kuruluşunun 68 inci yılı hepimize kutlu olsun. Vakfımız 1994’de kurulduğunda, Köy Enstitüleri bugünkü kadar konuşulmuyordu. Köy Enstitüleri ilkeleri, orada yapılan eğitim, eğitim dizgesi çok kişi tarafından bilinmiyordu. Bugün ülkemizin her yanında, 17 Nisan etkinlikleri yapılıyor, Köy Enstitüleri anlatılıyor. Yani aradan bunca yıl geçtikten sonra, Köy Enstitüleri bayramı yurdumuzun her tarafında kutlanıyor. Bununla birlikte yani bunun önemini bilmekle birlikte, bu sevindirici gelişmenin bir de bize yüklediği sorumluluk var. O kadar çok yazılıp çiziliyor ki Köy Enstitülerinde son günler-

de ve birçok yazıyı düzeltme gereği ya da düzeltilmesi gereğini duyuyoruz. Örneğin en son Milliyet gazetesinde Abbas Güçlü'nün bir yazısı çıkmıştı, **“Köy Enstitülerine iade-i itibar yapılmalıdır”** diyerek. Adnan Menderes davasını karşılaştırmalı olarak veriyor ve işte “onların yaptığı hizmetler bugün herkes tarafından bilinmektedir, kendilerine teşekkür ediyoruz ama bunun yanında aynı durum Köy Enstitüleri için de geçerli...” Buna tepki olarak özellikle sabahtan itibaren birçok Köy Enstitüsü öğretmenim bana telefon açtılar, dediler ki “derhal düzeltilmesi gerekiyor”. Ben de yazıyı aldım okudum ve bir düzeltme gönderdim, yayınlandı. Ancak Abbas Güçlü, orada Tonguç'u övdüğümüz bölümü almış sadece. Sevgili Dostlar, Köy Enstitülerinin hiç kimseden itibar isteme gibi bir durumu olamaz, Köy Enstitüleri zaten itibarlıdır. (Alkışlar) 1950'de de itibarlıydı, 60'da da itibarlıydı, 70'de de itibarlıydı, 80, 90, 2000'li yıllarda da itibarlı. Hatta biz iddia ediyoruz ki, 21 inci yüzyıl Köy Enstitüleri eğitiminin uygulandığı yüzyıl olacak. Buna inanıyoruz, bunun için mücadele ediyoruz.

Son olarak yine, bu konuda gerçekten sıkıntılı bir dönem olduğunu düşünüyoruz. Yani ne kadar çok konuşulursa, ne kadar çok yazılırsa hata yapma olasılığı daha fazlalaşıyor. Örneğin, geçen gün katıldığımız bir toplantıda Köy Enstitülerinin önderleri sayılırken, işte Halil Fikret Kanat da arada geçiverdi. Hâlbuki Kanat tersi düşünceleri savunan bir kişi. Yani inanılmaz hatalar. O nedenle vakıf olarak, bu olay bize biraz daha sorumluluk duygusu yüklüyor. Ben bir şe-

yin doğru gittiğine inanıyorum ve gözlemliyorum. Örneğin, Hürriyet gazetesinde 17 Nisan’da Hadi Uluengin adlı bir şahsın köşesinde çok ağır ve üzücü bir yazı çıktı, yayınlandı. Ama bu şunu gösteriyor, bir noktadan bakarsanız bizim gittiğimiz yolun doğru olduğunu gösteriyor. Yani Köy Enstitüleri artık, Türkiye’de eğitim dizgesine uygulanabilirliği tartışılmaya başladılar ve bundan hemen ürktüler ve karşı yazılar da harekete geçmiş oldu.

Geçtiğimiz ay yaşadığımız, yine bir olayı sizinle paylaşmak istiyorum, Ankara Kitap Fuarı’nda bir yer açtık, kitaplarımızı, yayınlarımızı sergilediğimiz, tanıtımımızı yaptığımız. Orada, bizzat vakıf yönetim kurulundaki arkadaşlarımız, Köy Enstitüsü yazar – öğretmenlerimizle birlikte olduk, her gün birisiyle imza günü yaptık. Orada şunu fark ettim, bizim kitap sergimizin önüne gelip de Köy Enstitülerinin levhasını gören herkes bir irkildi ve ondan sonra ağzından şu cümle çıktı, “Ah Köy Enstitüleri olmasaydı!.. Ah kapatılmasaydı!..” Bunu, onlarca kişiden duydum. Demek ki bugün eğitim dizgesi öyle bir batağın içinde ki, geçmişteki bu doğru ve düzgün yaşanan Köy Enstitüleri felsefesinden, ilkesinden yararlanma gereği artık gün gibi ortada. Bunu da sizlerle paylaşmak istedim.

Köy Enstitüleri, Cumhuriyet aydınlanmasını gerçekleştirecek, aydınlanmayı köylere kadar taşıyacak önderleri, öğretmenleri yetiştirecekti. Bu yüzden öğretim programları buna göre yapılmıştı. Öğrencilere okuma alışkanlığı kazan-

dırmak Köy Enstitülerinin ana ilkelerinden birisiydi. Böylece öğrenme yaşam boyu sürdürülecekti, okuma alışkanlığı kazandırılmayan öğretmen 1940'lı yıllarda kitle iletişim araçlarının da son derece kısıtlı olduğunu düşünürsek, Anadolu köylerine atandıktan sonra yalnızlaşacak, bildiklerini unutacak, kendisini yenileyemeyerek, geliştiremeyerek köy toplumunun önderi değil, sıradan bir okuma yazma öğreticisi durumuna gelecekti. Bu yüzden enstitülerde, öğrencilere okuma alışkanlığının bilgiye ulaşmanın tek yolu olduğu, iyi bir okuma alışkanlığı kazanılırsa, ileride karşılaşacakları tüm sorunları çözecekleri düşüncesi benimsetilmişti.

Bugün, **“Köy Enstitüleri ve Edebiyat”** başlıklı açık oturumumuza Köy Enstitülerinde yetişen çok değerli yazarlarımızdan üçü katılıyor. Ben, yeniden onları alkışlarınızla selamlıyorum. (Alkışlar) Adnan Binyazar öğretmenim, Talip Apaydın öğretmenim ve Emin Özdemir öğretmenim. (Alkışlar) Onları ben de alkışlıyorum.

Bu öğretmenlerimiz, bunca yaşlarına rağmen hala mücadele ediyorlar. Hala aydınlanma savaşına yazarak, çizerek katılıyorlar. Örneğin, Talip Apaydın öğretmenimiz dün Zonguldak'tan geldi, Adnan Binyazar öğretmenim İstanbul'da, Antalya'da, Çorum'da, Emin Özdemir öğretmenim de aynı şekilde...

Emin Özdemir – İstanbul'dan geliyorum.

Erdal Atıcı – Böyle koşuşturmaların, bir şeyi üzümlere belirteyim, yani bütün öğretmenleri kastetmiyorum ama benim ne yazık ki meslektaşlarımdan bir bölümü şimdi kahvehanelerde sigara dumanının altında oyun oynuyorlar. Onu da özellikle çuvaldızı kendimize batırarak söylüyorum...

Yine aramızda çok değerli bir konuğumuz var. İlk Köy Enstitülü diyorum ben ona, Ali Yılmaz öğretmenimiz var. (Alkışlar) Biraz sonra “Eğitim Emek Ödülü” alırken onunla ilgili de güzel şeyler söyleyeceğiz, “Emek Ödülü” verirken onun hakkında geniş bilgiyi vereceğiz.

Şimdi ben toplantımıza başlamak istiyorum. İlk sözü Emin Özdemir öğretmenime vereceğim. Onu kısaca tanıtmak istiyorum. Emin Özdemir öğretmenim, 1931 yılında Kemaliye’de doğdu. Biraz önceki türkü sizindi değil mi?

Emin Özdemir – Değil, değil, son türkü benimdi.

Erdal Atıcı – Değil mi, Adnan Binyazar öğretmenim siz. Evet, Günay Bey söylerken iki öğretmenim birbirine bakıp öyle güzel duygularını belirttiler. Ben de oradan buraya geçtim. Pamukpınar Köy Enstitüsünde okudu. Sonra Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü, bugünkü adıyla Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nü bitirdi. Bitirdiği bölümde asistan ve öğretim görevlisi olarak kaldı. Milli Eğitim Bakanlığı’nca açılan bir sınavı kazanarak Amerika’ya gönderildi. Amerika’da Columbia ve Indiana Üniversitelerinde “Değişik

düzeyle göre metin hazırlama ve anlatım teknikleri” konusunda eğitim gördü. Hacettepe Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi Temel Türkçe Bölümü’nde Bölüm Başkanı ve öğretim görevlisi olarak çalıştı. Ankara Üniversitesi Basın ve Yayın Yüksekokulu, bugünkü adıyla İletişim Fakültesi’nde öğretim görevliliği yaptı, bu görevinden emekliye ayrıldı. TÜBİTAK Bilim ve Teknik Bilim Çocuk Dergilerinde yayın danışmanı olarak görev aldı. Bu görevlerini sürdürürken, Türk Dil Kurumu’nun çalışmalarına etkin biçimde katıldı. Türk Dil Kurumu’nun Yönetim ve Yürütme Kurulu üyeliklerinde bulundu ve Terim Kolu Başkanlığını yaptı. Türkçe’nin özdeşleştirilmesi, geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi savaşımını sürdürdü. Bu bağlamda edebiyat yapıtının dille ilişkisi, dilin işlevi ve kullanılma düzeyleri, toplumsal adıyla bağlayıcılık gibi sorunları ele aldı. Bunları, “Dil ve Yazar”, “Öz Türkçe Üzerine”, “Türk ve Dünya Edebiyatı”, “Türk ve Dünya Edebiyatı’nda Dönemler Yönelimler”, “Yazı ve Yazınsal Türler” adlı yapıtlarında işledi. Bunun yanı sıra dil ve edebiyat bilgilerinin bir donanım ve beceri olarak yaşama uygulanması yollarını gösterme konusuna yöneldi, bu yolları “Güzel ve Etkili Konuşma Sanatı” adlı kitabında yazdı. Birçok yapıtı var. Ben sözü kendisine alkışlarınızla veriyorum. (Alkışlar)

Emin Özdemir – Evet, değerli dostlar. Demin “Eğin” türküsü okundu. Okunurken böyle yüreğimden beynime doğru bir sızıntının, bir akıntının geçtiğini duydum, aşırı ölçüde duygulandım. Duygulanma, bir yerde insanın söyle-

yeceği söze ket vurur ve söz dağarcığını bulandırır. Şimdi ben, böyle bir söz bulantısı ve ketlemeyle söze başlamak istiyorum, bağışlayın.

Köy Enstitülerinin kültürümüze ve yazınımıza katkısı nedir? Bu soruya yanıt getirebilmek için doğrudan doğruya soruyla bağlantılı ve bağıntılı bir saptamamı dile getirmek istiyorum. Bakın ne dersek diyelim Köy Enstitülerinin ömrü ya da yaşam süresi 10 yıllıktır. Dünyanın hangi köşesinde ya da ülkemizde 10 yıllık ömrü olan bir kurum, böylesine o toplumun vicdanına, o toplumun yüreğine, o toplumun belleğine yerleşsin ve iz bıraksın, bir benzeri gösterilemez. İşte Köy Enstitülerinin bir ayrıcalığı öncelikle ve öncelikle toplumsal vicdana damgasını vurmuş olmasıdır. Bunun en büyük kanıtı da bakın kuruluşunun 68 inci yılı, ama kapatılışında neredeyse yasal kapanış süresi sanıyorum 1954'dür, 58 yıl öncesine götürüyor bizi, hâlâ anılıyor. Bu anılış, bu izden gelir. Nedir bu izin boyutları, biraz sonra değineceğim.

Saptamamın ikinci boyutu da şu. Bir söz vardır, belleğimin derinliklerine kazınmıştır, onu sizinle paylaşmak isterim. Der ki, o sözde denir ki, “iki şeye sınır çizilemez, birisi evrenin sonsuzluğuna – sınırsızlığına, ikincisi de insanoğlunun alçaklığına”, insanoğlunun alçaklığına sınır çizilemez. (Alkışlar) Bakın az önce bir yazı dağıtıldı, Sayın Atıcı da dile getirdi, Hadi Uluengin belki Köy Enstitüleri üzerine yazıyor ve Köy Enstitülerinin bir balon olduğunu söylüyor, söndürüldüğünü söylüyor. Ben adım gibi eminim ki, Onun daha

babası Köy Enstitülerinin kurulduğu yıllarda dünyaya gelmemişti. Ama bu nasıl bir alçaklıktır ki böyle, alttan alta sürüp geliyor. Gene, ben böyle bazen Adnan Binyazar'la bunu tartışırız, hani kulağınız kirlenecek ama benzetmek çirkin ama söyleyeceğim, yüz numara ağızlı yazarlar vardır. Bakarsınız böyle kalemleri lağım kokar ya da tuşlarından lağım akar. Öyle birisi daha vardır, ikide bir Köy Enstitülerine saldırır. CHP'ye olan hıncını, öfkesini o yolla dile getirir, yok Köy Enstitülerinde mandolinle Mozart çalınıyormuş, yok Shakespeare okunuyormuş, yok sahnede Molier canlandırılıyormuş, böyle, bilenler bilir hadi adını da söyleyeyim kulaklarınız kirlenecek ama söyleyeceğim, Engin Ardıç. E bunlar arsız ayrık otlardır. Arsız ayrık otları tükenmeden sürüp gider. Ama dediğim gibi Köy Enstitülerinin bu toplumun vicdanına bıraktığı bir iz vardır. Nereden gelir bu iz? Bunun birçok nedenleri var. Ama biz bugünkü açık oturumumuzun konusal sınırlılığı içerisinde bunu belirlemeye çalışacağız. Bunlardan birisi, öncelikle Türk yazınına ve Türk kültürüne olan katkısından gelir. Elbette ki aydınlanma boyutu vardır, elbette ki yeni bir insan yetiştirme boyutu vardır. Elbette ki toplumsal düzeni düşünsel bağlamda değiştirme gözlemesi vardır. Ama ben burada sadece dediğim gibi konusal bir sınırlandırma içinde yazınımıza ve özellikle de kültürümüze olan katkılarından söz edeceğim.

Köy Enstitülerinin kültürel ve yazınsal katkısını iki düzlemde ele alabiliriz. Birinci düzlemimiz okur yetiştirme. Hep söylerim, yazdım, kitabını da yazdım bunun, Türkiye'de iki

kavram karıştırılır. Birisi okurluk kavramı, öteki de okur – yazarlık kavramı. Biz toplumca neredeyse % 95 oranında, belki daha da fazla okur – yazarız. Ama bizim toplumumuzda gerçek anlamda okur, % 5’i geçmez, gerçek anlamda. İşte bakın biz Köy Enstitüsüne gittiğimiz zaman okur – yazardık. Bizden ve ben kendimden söz edeceğim şimdi. Kendimi okula giden yolun içerisinde buldum. Ben Köy Enstitüsüne geldiğim zaman kitap olarak iki kitap tanıyordum. Birisi kutsal kitabımız olan Kuran. Bilmezdik anlamını, işte camide – evde okunurdu, başımızı sallardık. İkincisi de, bu Darendeli kitapçılar vardı, böyle eski kitapçılar, dolaştırırlardı köyleri, işte orada “Kesikbaş”, “Kan Krizi” gibi kitaplar. Tabi ilkokulda gördüğüm okuma kitapları da vardı, ama ben onları hiçbir zaman kendi dünyamızın, kör dünyamızın içerisinde bir parça saymazdım. Bana oradaki insanlar da, konular da, giyimleriyle kuşamlarıyla hep ayrı bir gezegenin insanlarıymış gibi gelirdi. Çünkü hayatımızın kuşatıcı bir yanı yoktu o gördüklerimizde. Köy Enstitüsüne geldim, yani bilmiyorum o, işte hıçkırıktı, allahaısmarladıktı, daha, İstanbul ekspresiydi falan gibi böyle o yığın hıçkırık gibi hani böyle arıtcı kitle kültürünün ürünleriyle tanıştım mı tanışmadım mı, birdenbire kendimi dünya klasiklerinin arasında buldum. Başladım okumaya. Neyi okuyordum? Maksim Gorki’nin Serseriler’ini okuyordum, Çehov’u okuyordum. Şimdi böyle bir ortamda başlayınca, her şeyden önce o Gorki’nin edebiyat yaşamında bir bölüm vardır, şimdi böyle canlanıyor gözümün önünde. Diyor ki, “Kitapların dünyası-

na girdikçe genişlemeye başladı dünyam, başka türlü bakar oldum” diyor “kuşa, çiçeğe, evrene, çalışan insanlara”. İşte benim hayatımda en somut biçimde başlayan bu okur – yazarlıktan okurluğa geçiş dönemi. Öylesine bir dönemdi ki bu, yani kitap yediğimiz ekmeğin bir parçası gibiydi. Giydığımız giysilerin, yani o Köy Enstitüsü giysilerimiz vardı, formalarımız vardı, ceplerinde mutlaka ama mutlaka bir kitap bulunurdu. Ufacık bir ara bulduğumuz zaman, dinlendiğimiz zaman yatarız bir yere başlardık okumaya. Demin buradaydı arkadaşım bilmiyorum, Hüseyin Kızılırmak burada mı, bak orada. Ben hatırlıyorum, bir gün hiç unutmuyorum, Ana’yı okumuşum, o kadar etkilemiş ki beni, çocuğu, oğlunu asılmaya götürüyor böyle yüreğim dipdiri, ağlamışım hep gözlerim kızarmış. Akşam yemeğe giderken bir arkadaşım dedi ki, ya ne oldu falan? Şimdi utanıyorum da hani, Ana’yı okudum ağladım demeye. İyisi mi dedim biraz rahatsızım da. Şimdi o da, Niyazi Ünsal’dı, o da çok ağır bir hastalığın pençesinde kıvranıyor, şimdi.

E o zamanlar dergiler ortamında kendimizi bulduk. Bakıyordum ben, “Köye Doğru” vardı, “Köy Postası” vardı, “Varlık” geliyordu, “Yücel” geliyordu. Böyle bir ortamı soluyarak başladık. Onun içindir ki, Köy Enstitülerinin Türk kültürüne, Türk edebiyatına en büyük katkısı çağdaş anlamda okur yetiştirmekle başlamıştır. Nitekim Köy Enstitüsü yıllarında bakın tüketilen kitap sayısına, günümüzden katbekat fazladır, dediğim gibi biz öncelikle bir kitap tüketen olarak başladık, işe.

İkinci boyut, Köy Enstitüleri gerçekten yazarlar, ozanları kazandırmıştır. Köyü ve köylüyü gerçek anlamda edebiyatımıza sokmuştur. Demin çok güzel bir şey söylendi, Erdal Atıcı söyledi onu, dedi ki “yani önce okuyacaklar, belki bu okuyanların arasından yazarlar, ozanlar çıkacak”. Bu gerçektir, yazmaya giden yol okumanın toprağından geçer. Nitekim Köy Enstitülerinin yetiştirdiğı yazarlara, ozanlara, Türk kültürüne vurduğu damgaya bakın, onların öncelikle iyi birer okur olduğunu görürsünüz.

Biliyorsunuz işte hemen, Mahmut Makal burada mı değil mi göremedim, belki de sağlık durumu elverişli değil gelemedi. Bir anımsayın yıl 1950, Mahmut Makal’ın Bizim Köy’ü yayımlanmıştır. Bizim Köy’ün yayımlanışı hem siyasal ortamda, hem yazımsal ortamda bir deprem yaratmıştır. Bu öylesine bir deprem yaratmıştır ki, bir defa o zamana değin köyü ve köylüyü çok romantik bir biçimde kartpostal yüzlerinde algılayanların kafasındaki o köy imgesi yıkılmıştır. İşte Hasan Ali Yücel’in bir sözü vardır gerçek anlamda, der ki “köylünün kendisi girmiştir edebiyata”. Ben bu tümceyi iki düzlemde yorumluyorum. Bir, yazarlar ve ozanlar açısından köylü giriyor edebiyata. Yani edebiyat haritamızın bir defa öznesi değişmeye başlıyor, öznesi değişmeye başlıyor. Nitekim, sanıyorum Cemal Süreyya’nındır bir araştırması vardı, böyle yazarların doğum haritasına göre adlandırır. Ancak Köy Enstitülerinden sonra bu durum değişmeye başlar, yazarların haritası değişmeye başlar.

Şimdi bu deprem, yarattı dedim niye? O zamana kadar bize de veriler gösterdi, biz köy çocuklarına. Düşünün, yani işte “billur ırmakları var, buzdan kaynakları var, ne hoş ırmakları var, gezsen Anadolu’yu,” dertlerden kurtulursun gezsen Anadolu’yu. Ne zaman ki, köyü edebiyata sokan Talip Apaydın’lar, Mehmet Başaran’lar, Mahmut Makal’lar, Dursun Akçam’lar, Ümit Kaftancıoğlu’lar, daha adlarını sayamadığım birçok arkadaşım, Fakir Baykurt’lar deniyor ayrıca, tabi vurgulayacağım bunu, bir yer geliyor çünkü Ona, Fakir Baykurt’ a. İşte o zaman gezsen Anadolu’yu dertlerden kurtulamazsın, gezsen Anadolu’yu dertlenirsin, gezsen Anadolu’yu mutluluğundan utanırsın, gezsen Anadolu’yu insanlığından utanırsın, o zaman bu gerçek ortaya çıktı. Böylece edebiyatımızın başka açıdan da niteliği çıktı, haritasında büyük bir değişme oldu. Bizim, toplumcu gerçekçilik dediğimiz, hatta bunu biraz daha açıyorum, toplumcu gerçekçiliğin yanı sıra devrimci romantizm de diyelim isterseniz buna, bu hava girmiştir edebiyatımıza. Eğer yarın, adım gibi eminim ki nesnel ölçütler içerisinde bir Türk yazın tarihi, yani edebiyat tarihi oluşturulsa görülecektir ki gerçek anlamda toplumcu gerçekçiliğin, gerçek anlamda devrimci romantizmin Türk edebiyatına girişi Köy Enstitülü yazarlarla olmuştur. O zaman da dil yok muydu? Vardı. Yakup Kadri’nin Yaban’ı vardı sözgelimi. Vardı ama Yaban’daki kahramanı düşünün, o kolsuz Ahmet Celal, sadece böyle mızızızlanır, yakarır, ama hiçbir zaman işte “ey, her gün olup bitenlerin sebebi sensin” der. Gözü yaşlı, pısırsık bir

adamdır, hele biraz da Emine'ye gönlünü kaptırdığı zaman unuttur artık, köyü de unuttur, köylüyü de unuttur, kederlenir. Ama Fakir Baykurt'un bir Onuncu Köy'ünü düşünün, dokuz köy vardır, bir de onuncusu vardır, Onuncu Köy'ünü düşünün, bir Kaplumbağalar'ı düşünün, bir Tırpan'ı düşünün, o zaman bu şey. Çünkü bakın Tırpan'da anımsayın, o zamana değin bütün böyle o gencecik, pırıl pırıl daha yeni yetme bir, sınırlarını aşmamış köylü çocukları kendinden kırk kat dedesi yaşındaki kişilere verilir, ama o zavallı kızlar kaderine teslim oluyor. Oysa Tırpan'da, adını unuttum şimdi kahramanı hatırlayamadım, Dürü, Dürü... Dürü Tırpan'ı keyifli olarak, o gece, neydi adı şeyin, Kel Abdi miydi, yok yok Kabaklı değil, neyse. İşte burada devrimci romantizm, romantizm diye nitelendirdiğim o kültürü görüyoruz. Öyle zannediyorum ki, gerçekten ülke edebiyatında gerçek anlamda, ama bu gerçekçilik geldiği zaman, bu deprem yarattığı zaman, yalnız ben biraz böyle coşkulandım...

Erdal Atıcı – Ben anımsatırım size.

Emin Özdemir – Bu devrimci ve halkçı boyutuyla. Ben Talip Apaydın'ın romanları üzerine çok kısa bir, böyle bir inceleme yaptım, orada gerçekten şunu gördüm. Yani bizim insanımızın duygusuyla, acısıyla, tipleriyle romana girmesi Talip Apaydın'la başlıyor ve bir de insan onuru ve bilinçlenme. Onun belki ilk romanı mıdır, Ortakçılar mıydı, Ortakçının Oğlu mıydı, ilk, ikinci, üçüncü. Orada bir şey vardır, Köy Enstitülü bir öğrenci vardır, gider ortakçılık yaptığı

adam zorlar, illa çalacaksın, mandolin mi çalacaksın, saz mı çalacaksın, oğlan müthiş onurludur, babasının böyle boynu büküktür, o zaman orada ben ilk kez onurunun sesini duyan bir köylünün damarını gördüm. Okurken, böylesine bir mutluluğa ermiştim ve bir daha anlamıştım ki Gorki'nin dediği gibi insanın gözyaşı da yüreğinin sesi de kitaplardan gelir. Çünkü okumuştur, gelmiştir, böyle sondayken başlar. E bir "Tütün Yorgunu" vardır. Yani gerçek anlamda köy insanının psikolojik derinliğini anlatıyordu. Demin insanoğlunun alçaklığına sınır çizilemez dedim, bazı yazarları, alçaklık değil ama bir yanılsamanın içerisine girdiler. Öylesine bir yanılsamanın içerisine girdiler ki, aralarında ünlü yazarlar, ünlü ozanlar da vardı, "köyden roman çıkmaz" diyorlardı. Niye köyden roman çıkmaz? Çünkü köylünün dünyası tarlasıyla evi arasındadır. E "roman çeşidi olabilmek için dramatik bir yanı olması lazım" diyorlardı, öyle diyorlardı. Oysa ben, gene hadi bu sözcüğü çok kullanıyorum, adım gibi eminim ki köylünün iç dünyası da en az Prens Hamlet kadar derindir. Alın Tütün Yorgunu'nu, oradaki o psikolojik derinliği bütün boyutlarıyla görebilirsiniz.

Hele o gene "Vatan Dediler" vardı. Bir üçlemesi vardı Talip Apaydın'ın. İş Bankası mıydı, birisi bana böyle bir, hayır hayır İş Bankası bir yazı ısmarlamıştı, bunları inceledim. İnanır mısınız köyünün ve köylünün Kurtuluş Savaşı'ndaki yerini, gerçi şimdi bizim Turgut Özakman da o Çılgın Türkler'de bunu bütün boyutlarıyla kurdu, ama Turgut Özakman'ın ortaya koyduğu gerçeğin bir boyutunu Talip

ağabey o romanlarında çırılçıplak bir biçimde kurmuştu, çırılçıplak. Onun içindir ki gene Hasan Âli Yücel'in söylediği söze bir gönderme yapıyorum, evet, Türk köylüsü edebiyata girdi. Kiminle girdi? Köy Enstitüleriyle. Kiminle girdi? Köy Enstitülerinden yetişen yazarlarla, ozanlarla girdi. Çünkü dediğim gibi devrimci ve halkçı.

Şimdi burada bir başka gerçeğe daha değinmek istiyorum. Yani bakın halkçı dedim, halk edebiyatı. Halk edebiyatı derken, Karacaoğlan'ları, Yunus'ları, Dertli'leri, Pir Sultan'ları düşünmüyorum. Halkçı edebiyat, halktan aldığı işleyip halka veren edebiyattır. Köy Enstitülü yazarların, hangisinininkine bakın, Talip Apaydın'ın, Fakir Baykurt'un, Ümit Kaftancıoğlu'nun, şimdi adlarını sayamadığım bu adlar zincirinin içerisindeki hangisine bakarsanız bakın mutlaka, bazı tabi acemilikleri falan da olur ama, mutlaka halktan gelen bir esinti vardır. Bu halktan gelen esinti, iki düzlemde kendisini gösterir. Birisi dilsel düzlemde. Nedir dilsel düzlem? Halk dilindeki o güzellikleri, söz değerleri, yazımsal yaratıların içerisine almıştır, girmiştir. Unutmayın yazmak ya da yazarlık bir dil işçiliğidir. Dil işçiliğinden halkın dilini işleyip, halka vermedir, aydınlanma dediğimiz olgunun iki boyutu da budur. Peki, şimdi böyle süre kısa olunca bazen, gibi şey ediyoruz.

İkinci temel boyut, beş dakikaya sığdıracağım hiç merak etmeyin. İkinci temel boyut şudur, o çok önemlidir benim kanımca. Türkiye'nin siyasal coğrafyasıyla yazımsal coğraf-

yası Köy Enstitülerinin ve Köy Enstitülü yazarlar kuşağının edebiyatımıza en büyük katkısıdır. Siyasal coğrafyayla yazımsal coğrafya bütünleşiyor. Bakıyorsunuz Talip Apaydın İç Anadolu'yu taşıyor edebiyata. Dursun Akçam, Ümit Kaftancıoğlu Doğu Anadolu'yu taşıyor. Mehmet Başaran, işte Trakya Bölgesi'ni taşıyor, bazı yapıtlarıyla Kaz Dağı, Ege'yi taşıyor. Osman Şahin'e bakıyorsunuz Güney'i taşıyor. Böylece Türkiye'nin yazımsal coğrafyasıyla siyasal coğrafyası bütünleşiyor. Sanıyorum ki Türkiye'nin yazım tarihi yazılırsa bir önemli nokta da buradan çıkacaktır, bu nokta üzerinden çıkarılacaktır.

İkincisi konu haritası çok ilginçtir. Nedir o konu haritası? Şöyle bir bakın topraksızlık vardır, kadının ezilmişliği vardır, hacıların, hocaların insanı bu dünyadan soğutmak için etkinlikleri vardır. Kısaca toplumumuzun dokusu, duyarlılığı, yapısı, işleyiş düzeni Köy Enstitülü yazarların, Köy Enstitülü yazarların yapıtlarında bütün bir şeyde gerçekleşmiştir. Hadi sözlerimi şöyle bağlayacağım. Talip Apaydın'ın bir şiiri vardır, belki bütünün kendisi güzel ama benim belirleğimde iki dizesi hep böyle dönerek durur. Der ki o şiirinde, "Dünyamı susuzluk diye özetliyorum, neye susuzluk?" Güzele, doğruya, her türlü çirkinliğe, ezilmişliğe karşı olma-ya susamışlığı dile getiriyor. Köy Enstitülüler ve Köy Enstitülü yazarlar, bu susamışlığın ürünüdür, tıpkı sizler gibi.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. (Alkışlar)

Erdal Atıcı – Bu coşkulu ve güzel konuşmasından dolayı ben Emin Özdemir öğretmenime çok teşekkür ediyorum.

Değerli konuklar, Köy Enstitülerinin kurucusu, kuramcısı ve uygulayıcısı İsmail Hakkı Tonguç, enstitülerde öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırılması konusunun üzerinde çok duruyordu. Yapıtlarında bu konuyu ısrarla dile getiriyordu. Ondan bir alıntıyı sizinle paylaşmak istiyorum, “Aydınları okuma alışkanlığı kazanamayan toplumlarda, düşündüğünü yazan, fikirlerini açıklayan insan da pek az olur. Böyle insanların kıt olduğu yerlerde fikir hayatı canlanamaz. Toplumun en önemli işleri, kanısını saklayan, esen rüzgârlara karşı fikir değiştiren kişilerin elinde kalır. Bu gibiler asla ilke adamı olamazlar, günlük politika hayatlarına göre yön değiştirirler. Öğretmenlik mesleği fikirsiz, ilkesiz insanlarla kuvvetlenemez. Diğer bilimlerde olduğu gibi eğitimin de şaşmaz, her türlü şartlar içinde değişmez yasaları, ilkeleri vardır. Eğitimci ve öğretmenler bunlara bağlanarak fikirlerini açıklayamayacak, bunu yapmaktan korkacak olurlarsa, onların bütün emekleri boşa gider ve onlar politikacıların ellerinde türlü maksatlar için kullanılan birer alet haline gelirler. Bu duruma düşmemenin tek çaresi sürekli olarak okumak, imkan ve fırsatı kaçırmadan yazmak, söylemek, çeşitli araçlarla doğru, iyi, sağlam fikir yaymaktır.”

Söz sırası Köy Enstitülerinde yetişen iyi bir yazar ve aydın olan Adnan Binyazar öğretmenimde. Ona da mikrofonu alkışlarla teslim ediyorum. (Alkışlar)

Emin Özdemir, Erdal Atıcı, Talip Apaydın, Adnan Binyazar

Adnan Binyazar – Sizleri saygıyla selamlıyorum. Bu selamlarımı, bu genç arkadaşlarımın, çok mutluyum ki genç arkadaşlar da yıllar sonra bu sıraları dolduruyorlar, bu bizim için büyük mutluluktur ve onların duygularını da katarak Köy Enstitülerinden yetişmiş, Türk kültürüne büyük emek vermiş Köy Enstitülü ablalarımızı, ağabeylerimizi, öğretmenlerimizi sizin duygularınızla burada bir kez daha selamlıyorum.

Ben Nebi Özdemir hakkında bir yazı yazarken, aynen şunu söylemişimdir, “Geldiği gün kitaplığa girmiş, beş sene sonra o kitaplıktan çıkmıştır.” demiştim. Hatta aynı yazıda şu cümle de var, “Köy Enstitüsü kitap demektir.” demiştim ve kitap her şeydir. Yani kitap, kitap insan düşüncesinin

duygusunun dağılmasını önleyen, onu bir depo gibi biriktiren bir tarihtir, düşüncenin tarihidir, duygunun tarihidir, yaratışın tarihidir. Onun için, beyinleri kireç bağlamış insanlar elden geldiği kadar insanı kitaptan uzaklaştırmaya çalışırlar ve bizde bir deyim vardır, biraz kaba bir deyim, iyi düşünmeyen, aykırı hareket eden insana “kitapsız” derler. Ve şimdi bir kitapsız toplum yaratmak istiyorlar, bütün amaçları bu. Bugün uçakta çevreme baktım, hiçbirinin elinde ciddi bir gazete yoktu, hep boyalı gazeteler. Belli ki şimdi iki türlü düşünme var. Bir gözle düşünme var, bir beyinle düşünme var. Göz seyyahtır, gezgindir, bakar ve geçer, gerçi beyine giden yoldur da ama. İşte o yolu aydınlık kılmak çok önemli bir şey. Ama kişilerin giyimlerine kuşamlarına baktım, hepsi son model neredeyse, yani son moda uygun şey. Hani bir gösteriş toplumu, bir gösteriş toplumu duygusuyla yaşıyoruz. Onu, yani o gösterişi sağlayabilecek olanakları çoğaltma duygusuyla yaşıyoruz ve bu hakikaten çok şey yani, çok çok vahim. Ve bu nereye varıyor, biliyorsunuz Türkiye’de 6 kişiye 1 kitap düşüyor, Japonya’da 26, yani 26 kitap 1 kişiye düşüyor, bu öbür ülkeler için de. Bugün gene bir yazıda okudum Cumhuriyet’te, güçlü bir kasaba kitaplığının bütçesi, bizim neredeyse Milli Kütüphane’ye denk Almanya’da. Şimdi bizim kütüphanelerimize bakın, kitaplıklarımıza bakın, neredeyse önünde kimseyi göremezsiniz. Geçen gün ben Almanya’daydım,dedikleri bir yer var, bir nevi halk kitaplığı, inanınız neredeyse 200 metre kuyruk vardı. Sıra alıp kitaplığa girdik, ne için, oradan kitap

beğenmek için. Ve öyle bir sistem düşünün ki, piyasaya çıkan bir kitap 15 gün içinde kitaplığın içine giriyor. Böylece o toplumda, “Efendim param yoktu, kitap alamadım.” falan filan demek mümkün de değil. Şu kadar bir kart elinizde, istediğiniz kitabı alabiliyorsunuz. Bu bizi nereye götürüyor?

Şimdi Köy Enstitüleri sadece kitap mı, kitap tabii ki kitap da, ama o kitabın nasıl, nasıl şey yapıyor, yani o kitaba nasıl yöneltiyor, o çok önemli bir şey. Bir defa Köy Enstitüsünün amacı eylem içinde, iş içinde eğitmek. Eğitimi başarılı. Dün Antalya’daydım, Antalya’da bir örnek verdiler, temrin eğitimi ile üretici eğitimi arasında fark vardır diyebiliriz. Eski hocalarımızdan, bir öğretmenlerimizden biri “mesela” dedi, “sanat okulunda çocuğa bir iş yaptırırlar, duvar ördürürler, ertesi gün o duvarı yıkarlar, ondan sonra öbür gruba o duvarı ördürürler”. Köy Enstitülerinde böyle değil, duvarı ördürürler, o duvarın içinde yemekhaneydi, o duvarların arasında yemekhane, yatakhane, sınıf, yani barınma yeri, düşünme yeri, kütüphane. Biz mesela Dicle Köy Enstitüsünde yatakanemizi kendimiz yaptık, bu çok önemli bir şey. Yani mesela insan ürettiğini görmek kadar, ürettiğini görmek kadar insanı mutlu eden hiçbir şey yoktur, bir çiçeği yetiştirirken bile. İşte bu şekilde bütün sorun, bütün sorun eğitimin temel amacı bence insanı üretici kılmaktır. İnsan atalete yani eylemsizliğe çok meyillidir, çok yönelimlidir, insanı uyarmak lazım. Filozofların yaptığı budur, yazarların yaptığı budur, düşünürlerin yaptığı budur, insanı uyandırmak, uyandırma bu, aydınlanma bu. Eğer aydınlatıcı birta-

kım düşünürler, yazarlar, sanatçılar çıkmasaydı insan olduğu yerde kalırdı.

Bir de toprak gibidir, toprak nasıl insanı yaratıyorsa, insan da kendi içinde insanı yaratıyor. Ama kendi içinde insanını yaratabilmesi için belli ortamların yaratılabilmesi lazım. Şimdi insan, ortamın ürünüdür. Ne yaparsak yapalım değerler öyle geliyor. Gerçekten, camiye soktuğunuz adam ancak dualarla kendini tatmin ediyor ve öylece insan olduğunu sanıyor. Tabi o da insandır, ama sadece caminin içi insanla dolu değil ki. Caminin içinde toplansanız toplansanız 1500 kişiyi toplarsınız. Ama dünya çok geniş bir şey, geniş bir alan. İşte o insanı üretici kılabilmek çok önemli bir şey. Hep ben Köy Enstitülerini düşünürken, Erasmus'un şuna da değineyim, bizdeki din adamlarıyla batının din adamları arasındaki farka değinmek istiyorum. Mesela Erasmus'a bakıyorsunuz, Papaz; ama aydınlanmanın bir numaralı adamı. Thomas More'a bakıyorsunuz bir yasa maddesinin, 4. Henry'nin keyfi için, kullanmadığı için kafasını vermiş başka bir devrimci, Ütopya'nın yazarı. Montaigne'ye bakıyorsunuz din eğitimi görmüş adam, oradan çıkmış, ondan sonra bütün insanlığın beynini böyle, öyle nadide diyebileceğimiz, hiç umulmadık tarlaları, tarlalara çevirmiş, üretici tarlalara çevirmiş. Bizde din demek çekilmek, içine kapanmak, işte bir lokma, bir hırka köşede kendini bitirmek, kendini tüketmek. Halbuki şimdi biz her zaman şey yaptığımız gibi, hangi düşünce olursa olsun adam dini, dini şey yapıyor. Mesela resmin başlangıcı, müziğin başlangıcı bir bakıyorsunuz ta-

mamen dinsel müesseselerle ilgili. Neden din denen, insanların hemen hemen her insanda olan bir inanç duygusunu üretime dönüştürmüyoruz da bu kadar eylemsizliğe itiyoruz, belirli kalıplara sokuyoruz. İşte aydınlanma, Avrupa aydınlanmasının temelinde yatan budur. Erasmus şunu söylüyor, “Hayvan, hayvan olarak doğar, insan, insan olarak doğmaz, oluşturulur.” İşte bu oluşturulma süreci insan olmanın birinci ilkesi. Ve çok garip bir şey, insanın oluşturulmasının etkenleri vardır ama insanı oluşturma sürecinin asıl gücü, insan oluşmak için en büyük gücü kendinden alır. Kendinde varolanı, Hacı Bektaş-ı Velî’nin dediği gibi “Her ne arar isen kendinde ara.” “Her ne arar isen kendinde ara.” Çünkü biz bir bütünüzdür. Nasıl evren bir bütünü ifade ediyor, insan da bir bütündür, bir evrendir yani. Hatta evrenden de büyüktür. Evren insanı belki kavrayamaz, ama insan evreni kavrar. İşte Köy Enstitülerinin getirdiği bu bilinci vermek, bu bu, yani sen evren gibi büyüksün, sen insansın, her şeyin yaratıcısıdır. Çünkü aydınlanma çağının birinci prensibi şudur, her şeyin ölçüsü insandır. O zamana kadar her şeyin ölçüsü insan değil, her şeyin ölçüsü Tanrı’dır diyor, her şeyin ölçüsü kimdir diyor, her şeyin ölçüsü şudur diyor, insan diyor, insansın diyor ve çıkıyor Lavaziye ne diyor efendim, hiçbir şey vardan yok olmaz, yoktan var olmaz. Alın tartışın bunu, bütün şey bu, bütün sorun bu. İşte bütün mücadele bunlar aslında. Avrupa bunu halletmiş tamam. Sen, kilise işte papalık mapalık bilmem ne falan filan tamam. Sen de itikadını

yerine getir, ama aydınlanmanın da önünü kesme, kesemezsin. Keser, hiçbir engel yok.

Bugün Türkiye’de bir darlık yaşıyoruz. Ama Türkiye devrim yapmış bir ülkedir, Atatürk yetiştirmiş bir ülkedir. Türkiye’nin önünü alacak bir güç yoktur, olmayacaktır. Eğer öyle bir şey olsaydı, biz neler geçirdik, 12 Mart’ı bile tepelemiş bir toplumuz, 12 Eylül’ü tepelemiş bir toplumuz. Bu 12 Eylül’ün bıraktığı bütün o enkazın şeyini çekiyoruz şimdi biz. O yönden, o yönden katiben umutsuzluğa kapılmadan şey yapmayı, yani kendi gücümüzü kendimizden alabilmeyi bilmeliyiz. Sonra, bu insanın oluşumu neler sağlıyor, oluşumun kaynakları nedir? Oluşumun kaynağı eğitimidir, başka yolu yok. Aristokrasi döneminde eğitim evde yapılıyordu, sonradan okula, insan çoğaldıkça tabii okullar ortaya çıktı. Şimdi bu okulların, bu okulların laik okullar olması farklı bir şey, dinsel okullar olması gene farklı bir şey. Laik okulların, özellikle Fransız devriminde, devriminden sonra laik okulların egemen olması işte gene artık aydınlanmanın bir ürünü tabi. Sonra kaynağı nedir eğitimin? Kitaptır, başka hiçbir şey değil. Köy Enstitüsünden yetişen yazarların da bütün beslenme, hiçbir güçleri yoktur, hiçbir güçleri, kitap alacak güçleri bile yoktu. Ama biz Dicle Köy Enstitüsüne girdiğimiz zaman en güzel yer kütüphaneydi ve 5 bin 5 yüz kitap vardı orada, bütün klasikler vardı ve ben bütün hayatımı orada bulmuştum.

Benim hayatım biraz farklı. İzin verirseniz küçük bir iki çizgi çizmek istiyorum, o hayattan alıntılar aktarmak istiyorum. Şimdi yıllar sonra, üç sene önce gittim Diyarbakır'a Dicle Köy Enstitüsüne, o kitaplıkla karşılaşacağımı sandım. Bir defa ben de az çok yazı yazan bir adamım. Yani ne olursa olsun, hiç olmazsa içlerinden bir kişi, bir kişi tanıdık, ne dedi biliyor musunuz? "Sizin" dedi, "Resmi bir belge istemiştiniz, o adamsınız değil mi?" dedi. (Gülüşmeler) Yani biz kendimizi dev aynasında gören insanlar değiliz. Ama biz daha genç yaşlarımızda kimin ne yazdığını, kimin ne yazmadığını. Dedim ki "Burada bir kütüphane vardı, orayı görmek istiyorum." "Ne kütüphanesi?" dedi. Ve kütüphane ardiye haline gelmiş, kırık masalar sandalyeler atılmış kitaplığa. Ve o bizim yazılarımız, kitapla ilgili yazdığımız yazılar duvarlardaydı, onlar yok olmuş gitmiş. Biz, ben Köy Enstitüsüne girdiğim ilk gün, ilk gün müzik odasını gördüm, resim odasını gördüm, resim atölyesine girdim, iş alanları. Ve çok garip bir şey, mesela yatakhanelerimiz pek konforlu değildi, hatta camları kırık olanlar bile vardı. Sonradan kendi yaptığımız yatakhane her şeyi hallettik. Ama oralar o kadar, o kadar güzeldi ki, yani başka bir dünyaya girmiş gibi olurdunuz. İşte bu, İsmail Hakkı Tonguç'un o üstün görüşünün ürünü. Adam önce o müesseseleri şey yapıyor, o kurumlaşmayı sağlıyor, kültürel kurumlaşmalar. O kültürel kurumlaşmaları sağlamış oluyor. İşte bugün gene bütün Köy Enstitülerinde yetişen, işte sevgili Talip Apaydın başta olmak üzere değerli Mahmut Makal, kazmayı vurmuştu Mahmut

Makal. Ne diye vurdu kazmayı? “Benim toprağım üretici bir topraktır.” dedi, “Üretim mi istiyorsunuz, işte benim toprağım üretir.” dedi. Ve Mahmut Makal, “Bizim Köy”le, biz slogan edebiyatı gibi adlandırdık onu, bir feveran gibi, bir çıkış gibi. Mahmut Makal birinci sınıf öykücüdür. Kısa öykünün çok büyük üstatlarından bir tanesidir. Ama biz o zamana kadar neye alışmışız? Mesela hatta üstat dediğim zaman, çırak olurdu değil mi? Nereden beslenirdi bu kitaplar, işte bizim Köy Enstitülü yazarlar? Çehov’dan beslendi, Gorki’den beslendi, Balzac’dan beslendi, onlar vardı klasikleri bunlar, bunlar besledi onları. Fakat işin ilginç tarafı, değerli dostum Emin Özdemir, haritayı çok geniş boyutlu alarak size yansıttı. İşin güzel tarafı Köy Enstitülü yazarlar, onlardan beslenmişlerdir, ama onları özümsemişlerdir, onlar gibi olmamışlardır. Bu çok önemli bir noktadır. Fakir Baykurt’u dünya edebiyatından hiçbir yazara benzetemezsiniz. Talip Apaydın’ın yalın dili, Talip Apaydın’ın o toprak kokan dili, o bozkırdaki güllerin esintisi hiçbir yazarda yoktur, kendisidir. İşin güzel tarafı, işin başka bir tarafı Talip Apaydın Fakir Baykurt değildir, Fakir Baykurt Talip Apaydın değildir, herkes kendi yolunu çizmiştir. Yani Köy Enstitüsü edebiyatı dediğiniz zaman konusal birliktelikler vardır, ama yaratıcılıkta benzer şeyler yoktur, üst üste dil yoktur. Yani bir hurra edebiyatı değil, bir akım edebiyatı değil. Ve burada yanıldılar, köylü, köy edebiyatı, köylü yazarlar. Hatta biz bazı yörelerde küçümseniyoruz, hala küçümseniyoruz, köylüdür onlar diyorlar. Köylü, küçümsüyorlar evet...

Şimdi bu da çok önemli, edebiyatımızın önemli bir noktası. Birbirlerine benzemezler, ama neye benzerler? Mahmut Makal'ın gerçeğinin yazılacak şeyler olduğunu çok çabuk kavramışlardır ve bugün yalnız Köy Enstitüsü edebiyatının ünlü yazarları değil, Türk edebiyatının ünlü yazarlarıyla da karşı karşıyayız. Bu nereden doğuyor? İşte Erasmus'un söylediği oluşturma. Oluşturmanın temelinde insanın benlik bilinci kazanması vardır. Bireylik bilinci kazanan insan yaratıcı olur ve sanat tek insanın yarattığı bir şeydir, toplumun yarattığı hiçbir şey yoktur, toplum hiçbir şey yaratamaz. Toplum yaratıcısını kendi içinden üretir ve o, toplumun artık o işi yapan insanıdır, sanatçının tanımı bu. Sanatsal yaratım bireysel bir olaydır. Bireylik bilinci kazanmamış hiçbir insanın, yaratımla ilgisi yoktur. Ancak kendini yetiştirerek, yaratılanın ne olduğunu kavırıyorsa işte o zaman toplum bilinci, o birey bilinci, toplumsal bilince dönüşüyor ve o bilinçle de toplumsal dayanışma ortaya çıkıyor. Bugün, diyelim ki Rusya'da Tolstoy döneminde, Tolstoy yazdığı zaman Rus toplumu Tolstoy'un ne olduğunu biliyor. Hatta şeyi anlatırlar, bu okumuştum Dostoyevski, şöyle bir edebiyat evleri var onların, edebiyat evleri diye bir şey var, birisi okuyor getiriyor, romanını okuyor, bütün yazarların, yani o dönemin yazarları birleşiyorlar dinliyorlar, eleştiri getiriyorlar. Bunlar hep, işte o toplumun ilgisini.

Mesela bir tiyatro oluyor, tiyatro bir olaydı. Bakın Türkiye'de çöken şeylerden bir tanesi, müesseselerden, kurumlardan bir tanesi de tiyatrodur, tiyatroyu. Tiyatro varsa da

affedersiniz yüzde sekseni şaklabanlık, güldürme, güldürmeyi marifet sayıyorlar. Bir yazar güldürmez, güldürmez, güldürmek için yazmaz, yazdığına gülünebilir. Moliere böyledir, Moliere çok ciddi bir adam, o da şey dindar, yani din adamı. Fakat o kültürden aydınlanma şeyine, çünkü aydınlanmaya kendini vermiş bir insan. Bir yazar, acıma edebiyatı da yapmaz. Ama yazdığı zaman içinizde öyle bir sızı yaratır ki, o sızı insanı insan kılar. O sızı, sızının insanı olursunuz. O sızıyla, o güldüğünüz şeyle, acıdığınız şeyle, yaşadığınız aşkla, duyumsadığınız her türlü duygularla insan olursunuz. Başka türlü insanın, insan olmanın şeyi yok, yolu yok. Şimdi millet çıkıyor, efendim şaklabanlık, güldürecek, öbürü de ha ha ha, hi hi hi, böyle bir şeylik, boşluk, boşluk. İnsan gülmez mi, tabi güler. Şimdi gidiyorsunuz bir yere, bir yere gidiyorsunuz müzik aynı, tepkiler aynı, şu aynı, bu aynı, müthiş bir monotonluk. Bakın aydınlanma çağına, her yazar ayrı bir şey getirmiştir, ayrı bir, işte Köy Enstitülü yazarlar için söylediğim söz konusu. Cervantes bir yazıyor, mesela Don Kişot ya da bildiğimiz, adam bugün bile bugünün yazarı gibi okuyoruz biz onu. Yabancılaşmıyor, çünkü insanı yazıyor, o çok önemli bir şey yani, insanın hayatında.

Birey bilincinin, birey bilincinin en büyük şeyi, en büyük birey bilincinin oluşmasının en büyük yararı, en büyük göstergesi birey bilincini, bireylik bilincini kazanmış toplumlar, kendilerini kalabalık olmaktan kurtarırlar. Kalabalık, bir güç gibi görünür, ama iskambil kağıdı gibi yıkılır üç gün sonra. Çünkü kalabalıkta yönlendirilmiş etkenler vardır,

içten doğan bir güç yoktur, bir enerji yoktur. Bugün işte, efendim yüzde bilmem ne aldım, yüzde bilmem, bunlar hep kalabalık psikolojisinin sonucu. Bunu çok iyi değerlendirmek lazım, işte bu kalabalık bilinci. Ziya Gökalp ona cemm-i *gafir* diyor, yani bilinçsiz insan topluluğu, bilinçsiz, kalabalık. Halbuki kalabalık, insana özgü bir şey değil, hayvan kalabalık olabilir, insan kalabalık olmaz. İnsan seçilir, seçkinliği vardır insanın. Şimdi şurada ne kadar insansak, hepimizin kendi çapında öz şeyi var, seçkinliği var, herkesin. Mevlana'nın şu sözünü çok seviyorum bugünlerde, "hak" diyor "hak", "ipek böceğine verdiği file vermemiştir" diyor. Bu şu demektir, ipek böceği de bir varlık hem de koskocaman bir varlık, fil de koskocaman bir varlık. Filin yaptığını ipek böceği yapamaz, ipek böceğinin yaptığını da fil yapamıyor. İşte bilincin, bireyin gücü burada. O toplumun hep, nasıl vücudumuzun koku almamızı sağlayan hücrenin nasıl bir fonksiyonu varsa, ayağımızın, ayak tırnağımızın acısının hücresi farklı bir şey. O, onun yerini tutamıyor. Ayak parmağındaki acıyı dindiren ilacı burnumuza sürdüğümüz zaman hiçbir tesiri olmuyor, etkisi olmuyor. İşte bu yani, bütün şey bu. Bu sağlanmadan, yani bu bireylik bilinci doğmadığı sürece bir insan birey olup, ben, yani bu ben diyebilmek, hani bizde "ben ben" deyip övünme, "ben benci" falan filan, ben bencilik başka bir şey, o boş, boş kasnak, döner, "ben ben", "ben yaparım", "ben ederim" falan filan, biz onu hiçbir zaman, "bırak el övsün" deriz, öyle bir şey vardır yani, biz ahlak ilkelerimizde koymuşuz bunu. Ama

“ben yaparım” demek ve sona varmak bence insanın iradesini, yani büyük bir şeydir, yansımasıdır, yankımasıdır.

Katılımcı – Bireysellik ve kişilik önemli.

Adnan Binyazar – Tabii, bu kişiliği oluşturma işte, bütün bu kişiliğin, kişiliğin, kişilik neyle oluşacak, okumazsanız, güzel resim seyretmezseniz, müzik dinlemezseniz, müzik diye bir gürültüyle akşama kadar beyninizi doldurursanız. Bir örnek vereyim, bir yere oturuyorsunuz, çocuk kulağına şey yapmış, o walkman, nefret ettiğim bir şey o, siz dışarıdan çık çıkı çık çıkı çık çık diye monoton bir ses duyuyorsunuz. (Gülüşmeler) O da kulağının zarını patlatırcasına dinliyor. Bu müzik değil, bu kaçış, bu zavallı bir sığınma şekli. Biraz önce şunu özledim, Talip ağabeye söyleyecektim söyleyemedim, çalan arkadaşı rahatsız etmemek için, bizde mesela şunu hep özlemişimdir, olağanüstü türküler söyledi, çok değerli türküler söyledi arkadaşımız Günay.

Günay Güner – Sağolun, varolun.

Adnan Binyazar – Mesela öyle bir türkü söylendiği zaman bütün şey, bütün toplum neden galeyana gelip böyle bir türkü söylemez. Yok işte biz, işte bu, bu dayanışmayı kuramadık biz. O türküden ortak haz duymak çok önemli bir şey bence. Galeyana gelmeliyiz, bağırmalıyız, çağırmalıyız. Bir gün İspanyolca bir film seyretmiştim, bir baktım bir anda koca bir meydanda, koca bir meydanda yedisinden yetmişine herkes oynamaya başladı. Göbeklisi oynadı, zayıfı

oynadı, açık saçlı oynadı, kapalı oynadı, rahibesi oynadı, profesörü oynadı bir anda. Onların bir halk müziği var, ona kapıldı oynadılar. Buna her zaman, her zaman özlem çekmişimdir buna. Toplum patlamalı böyle şeylere. O duygu, duygu patlaması diyoruz ona, bu çok güzel bir şey. Yani ben çırpınırım, benim en çok çırpındığım şeylerden biri aynı şeyi duyumsayabiliyor muyuz? Ben hep, Emin Özdemir bilir, Emin Özdemir'le aşağı yukarı her gün iki – üç defa konuşuruz telefonda. Böyle güzel bir şey göreyim de ona aktarmayayım, mümkün değil. O da sağolsun aktardıklarımın çoğunu benimser, o da duygulanır. Hatta bazen gözlerimizin yaşardığı bile olabilir. Yani sevincimizle, zaten ömrümüz boyunca sevincimizle gözyaşlarımızı birbirimize belki de kattığımız için büyük bir dostluk yarattık.

Sizleri saygıyla selamlıyorum. (Alkışlar)

Erdal Atıcı – Ben sevgili Adnan Binyazar öğretmenime çok teşekkür ediyorum. Tabii böyle edebiyatımızın büyük ustalarının arasında benim heyecanımı mazur görün, çok özür diliyorum. Adnan Binyazar öğretmenimi tanıtmayı unuttum. Hemen çok kısa bir şekilde onu tanıtip Talip ağabeye vereceğim sözü, haksızlık yapmayalım.

Evet Emin Özdemir tanıtıldı da Adnan Binyazar, demek ki Emin Özdemir tanınmıyor. (Gülüşmeler) 7 Mart 1934 tarihinde Diyarbakır'da doğdu. İlköğrenimini çeşitli illerde sürdürdü. Dicle Köy Enstitüsü ve Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirdi, yanlışım varsa düzeltin hocam. Türkiye'nin çeşitli öğ-

retmen okullarında, Hacettepe Üniversitesi, Gazi Eğitim Enstitüsü, Devlet Konservatuvarı, Basın Yayın Yüksek Okulu gibi birçok eğitim kurumunda ve Türk Tarih Kurumu bünyesinde görev yaptı. 1978 yılında Kültür Bakanlığı Tanıtma ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı'nı yaptı. Bu dönemde aynı zamanda Ulusal Kültür, Çeviri dergilerinin sorumlu yönetmenliğinde bulundu. Ayrıca Türk Dil Kurumu Yayın Kolu Başkanı seçildi. 1981 yılında gittiği Almanya'da Berlin Eğitim Senatosu bünyesinde görev yaptı. Bu dönem içinde çeşitli ders kitapları hazırladı. İsveç ve İsviçre'de çeşitli öğretmen yetiştirme projelerinde çalıştı. Öteki çalışmalarının yanında halk kültürüne ilişkin çeşitli araştırmaları bulunan Binyazar, birçok ülkede çeşitli konularda konferans, toplantı ve seminerlere katılıyor. Adnan Binyazar öğretmenim, "Ölümün Gölgesi Yok" adlı romanıyla 2005 yılında Orhan Kemal Ödülü aldı. Benim de çok etkilendiğim "Masalını Yitiren Dev" kitabı, onun yaşamından kesitler içerir. Kendisini bir kez daha alkışlıyoruz. (Alkışlar)

Değerli konuklar, şimdi üçüncü konuşmacımız Sayın Talip Apaydın'ı size kısaca tanıtmak istiyorum. Talip Apaydın öğretmenim 1926'da Ankara'nın Polatlı ilçesinin Ömerler Köyü'nde dünyaya geldi. Şiir, öykü ve roman yazarı. Çifteler Köy Enstitüsü ve Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nde öğrenim gördü, Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü'nü de dışarıdan bitirdi. Çeşitli il ve ilçelerde öğretmenlik yaptı. İlk şiirleri ve öyküleri 1945 – 46'da Köy Enstitüleri Dergisi'nde yayınlandı. Yoğun bir duygusallıkla toplumcu

şiiirler yazdı. Ardından roman ve öykülere yöneldi. Köy edebiyatını izleyen yazarlar arasında yer aldı. İlk romanı Sarı Traktör'de tarımda makineleşme konusuna umutla yaklaştı. Yarbükü'nde ise köylüler arasında toprak ve su çekişmelerinin olduğu zorlu yaşam koşullarını anlattı. Öykü ve romanlarında doğa betimlemeleriyle birlikte, insan ilişkilerini de kendi doğallığı içinde yansıttı. Anı, oyun, çocuk edebiyatı türlerinde de yapıtlar verdi. Ben onlardan bir kısmını, ismini sizlerle paylaşmak istiyorum. Şiir, Susuzluk 1956'da çıkan, roman, Sarı Traktör 1958, Yarbükü 1959, Emmioğlu 1961, Yoz Duvar 1973, Tütün Yorgunu 1975, Vatan Dediler 1981. Bu son dönemde Literatür Yayınevi bunların hepsini yeniden bastı. Öykü alanında, Ateş Düşünce 1959, Öte Yakadaki Cennet 72, Duvar Yazıları 1981, Hendekbaşı 1984, Hem Uzak Hem Yakın 1985. Ödülleri, 1975 TRT Sanat Ödülleri ve Yayınlanmamış Radyo Oyunları, Yapılar Yapılırken ve Otobüs Yarışı ile, 1976'da Madaralı Roman Ödülü Tütün Yorgunu ile. Köylüler romanı ile 1997 Orhan Kemal Roman Ödülü aldı. Sayın Talip Apaydın, enstitülerde kendisinin nasıl okuma yazma alışkanlığı kazandığını, enstitülerin okumayla yazmayla ilişkilerini yaşantılarıyla sizlere anlatacak. Yine alkışlarla ben mikrofonu ona devrediyorum. (Alkışlar)

Talip Apaydın – Dostlar merhaba. Edebiyatımızın iki uzmanı ve teorisyeni, Köy Enstitülerinin edebiyatımıza katkılarını ayrıntılı olarak anlattılar. Ben onlara bir şey ekleyecek değilim. Yalnız ölçüyü kaçırın övgüler düzdüler, ondan

rahatsız oldum söyleyeyim, biz övgüye alışkın değiliz. (Gülüşmeler)

Şimdi, nasıl yazar olunur? Yani okuyarak yazar olunur. Yani Köy Enstitülerinde bir okuma alışkanlığı vardı, önem verilirdi buna. Onun için, insan bir yere gelince ben de yazayım diye bir eğilim duyuyor içinde ve yazmaya başlıyor. Yani okumadan yazar olunmaz. Hatta bir söz var, Salah Bursalı'nın "Yazarlar, kızgın saç üstünde okurlar." Yani ne yapar yapar fırsatını bulur okurlar. Okumadan yazar olunmaz. Onun için, yani Köy Enstitülerindeki bu çok yazar yetişmesinin nedeni budur. Çok okumaya önem verilirdi; ders dışı kitaplar okuyun, ders kitapları ile mezun olursunuz ama aydın olamazsınız. Aydın olmak için çok okumak lazım, çok genişliğine okumak lazım. İnsan giderek kendi yazarlarını da seçmeye başlıyor ve o yazarlar çok etkiliyor onu, o insanı. Onun için, ben öyle başladım. Daha 13 – 14 yaşımdayken, yani şunu okuyun diyen de olmadı bize, ama kütüphaneye gidiyoruz, araştırıyoruz, bakıyoruz filan, hangisi hoşumuza giderse alıp okuyoruz, ama birçoğu okuduklarımızdan da bir şey anlamıyoruz. Yani şu gerçek ortaya çıktı, her yaşın okuyacağı kitaplar ayrı. Mesela o yaşlarda Tolstoy'un Samimi Saadet diye bir romanı var, onu okumuştum, hiçbir şey anlamamıştım. Sonradan Sabahattin Ali'yi keşfettim, nasıl olduysa. Sabahattin Ali'nin öyküleri beni müthiş sardı, sarstı böyle. Gece gündüz Sabahattin Ali'nin öykülerini düşünmeye başladım ve o bana yazma eğilimi de uyandırdı. Sonradan tabii Maksim Gorki, Çehov çok beğendiğim yazar-

lardan birisi, yani yakın geliyor insana bunlar. Ve giderek işte yazmaya başladım.

Ben daha çok yazarlıkla öğretmenlik ilişkilerini anlatmak istiyorum. Yani hem öğretmen olarak çalışacaksın, hem de yazacaksın, nasıl oluyor bu? Avantajları da var, dezavantajları da var. Zaman zaman yararını gördüğümüz kadar zararını da gördük. Öyle bir dönemde öğretmen olduk ki, 1946 – 47, yavaş yavaş Atatürkçü çizgiden uzaklaşıyor, karşı devrim hareketleri başlıyor ve gerici iktidarlar, gerici hükümetler, gerici Milli Eğitim Bakanlığı. Ve biz tabi halktan bahsettiğimiz için, halkı, halkın sorunlarını anlattığımız için ve ezilmiş bir kesimden geldiğimiz için ve ezilen, ezen insanların farkını anladığımız için ister istemez ezilen sınıflardan yana olduk. Emekçi insanların nasıl kötü şartlar içinde yaşadığını anlatmaya başladık. Almus'ta gezici başöğretmen olarak çalışırken, çeşitli dergilerde yazılar yazıyorum. Bir gün Tokat Valisi çağırdı beni, gittim “sen” dedi “Yazar mısın, öğretmen misin?”, “Öğretmenim.” dedim. “O zaman yazmayacaksın, kalemimi kırarım senin.” dedi. “Efendim, ben yazıyorum ama suç işlemiyorum, suç işlesem, memleketin savcısı var, yargıcı var.” dedim, “Biz neciyiz burada?” diye bağırды. Yazdıklarımın, okuduğunu da sanmıyorum ya...

Merkez valisi – Hocam yanlışınız olmasın, o vali değil. (Gülüşmeler)

19 Nisan 2008 “Köy Enstitüleri ve Edebiyat” açıkoturumu:

Erdal Atıcı, Talip Apaydın, Adnan Binyazar

Talip Apaydın – Sayın valim, sizden özür dilerim, böyle valiler vardı. Sizin gibi valilerle çalışamadık, o şansımız olmadı. “Efendim” dedim, “Ben yazıyorum ama suç işlemiyorum.” dedim, “Yani suç işlesem, memleketin savcısı var, hakimi var”, “Biz neyiz burada?”, “İdare amirimizsiniz”, “O halde yazmayacaksın, emrediyorum.” Şimdi düşünüyorum, bu vali ya Siyasal’dan mezun, ya Hukuk Fakültesi, bilmiyorum ama yani yüksek öğrenimi olduğu belli. Ama bir genç yazara nasıl söyleyebiliyor bunları. Çok sarsıldım, çok üzüldüm. Bu ilk, yani yazarlığım ile öğretmenliğin ilk çatışması. Ondan sonra neler oldu? Hem adli, hem idari pek çok soruşturmalara muhatap oldum. İğne deliklerinden ge-

çirildik, benim bir şiirim var öyle diyorum orada. “Biz iğne deliklerinden geçirildik. Tüyümüzü vermedik. Akan sulara karşı yüzdük. Bugüne geldik”. (Alkışlar)

Köy Enstitülerinde aldığımız o dürüst olmak, göreve bağlı kalmak, memleketini sevmek, halktan yana olmak, o alışkanlık bizi her türlü zorluklar içinde dahi yolumuzdan sapmadan yürüdük. Şimdi elbet bütün Köy Enstitüsü mezunları için söyleyemem bunu, yani birçok fire de verdik, hatta Köy Enstitülü olduklarını saklayan arkadaşlarımız bile oldu. Çünkü çok ağır baskılar altında kaldık yıllarca. İnanır mısınız Köy Enstitülerini anmak değil, böyle salonlarda anma toplantısı yapmak, Köy Enstitülerinin adını anmak bile suçtu, o hale geldi bir zamanlar...

Almus'tayız yeni evlenmişiz, radyom bile yok, televizyonum zaten yok, kahveye gittim akşam haberlerini izliyorum. Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, Köy Enstitülerine atıyor tutuyor, kötülüyor aşağılıyor. “Bunlar” diyor, “demirci, inşaatçı, kömürcü, böyle öğretmen mi olunur?” diyor, “Ben essah öğretmen istiyorum.” diyor ve “Bunları Milli Eğitim’den ayıklayacağım ben.” diyor. Şimdi dinledim dinledim, bitti, köylülerden birisi “Hoca, sen de Köy Enstitülü müsün?” dedi, “Evet” dedim, “E, ne diyor bu adam?” dedi, böyle yaptım. Ne diyebilirim, yani Milli Eğitim Bakanı bunu söylüyor. Tabi onun altındakiler, valiler, müdürler, bilmem müfettişler filan herkes bize karşı. Öyle yıllar geçti. Evlerimizde böyle iki üç arkadaş toplanır, o dediğim insanlarla

sessizce Köy Enstitülerini anardık. O günlerden bu günlere geldik. Şimdi, daha Nisan ayı gelmeden Mart'ta başlıyorlar çağırmaya, şuradan, buradan, her yerden telefonlar. Beni de birkaç yerden çağırdılar ama dedim iki ay önce söz verdim, afiş falan da basmışlar, oraya gideceğim. Avrupa'nın belki on şehrinde, onbeş olabilir konuşmalar yaptım. İki sene evvel New York'a çağırıldım, oradaki doktora ve doktora öğrencilerinin bir derneğinden istediler, Köy Enstitülerini anlat bize. Yani müthiş bir ilgi başladı. Bütün aydınlar, memleket seven aydınlar, hele bugünkü eğitimin ne hale geldiğini görürler, ister istemez Köy Enstitülerini anmaya başladılar, "Ah Köy Enstitüleri!" demeye başladılar. Hatta işverenler bile "Ah Köy Enstitüleri!" diyor. Yani o hale geldi, nereden nereye geldi. Bu iş kendiliğinden mi oldu? Bunda birtakım insanların emeği yok mu? Övünmek gibi olmasın, yani biz birkaç arkadaş, burada da var iki arkadaşım, ısrarla Köy Enstitülerini savunduk taa 50'li yıllardan beri, yazdık çizdik. Bu memleketin şartlarına, bu memleketin halkının isteklerine en uygun eğitim Köy Enstitüsüdür. Bunu inatla yazdık, çizdik, söyledik, konuştuk her yerde. Tabii soruşturmalar açıldı, sürüldük oradan oraya, açığa alındık. Ben 2 sene öğretmenlikten atıldım, 2 sene açıkta kaldım. Yani bugüne gelmek kendiliğinden olmadı, onu söylemek istiyorum. Bir gün Haydarpaşa'da trene bindim, buraya geliyorum Ankara'ya...

Katılımcı – Bugünler de pek güzel değil yani hocam.

Talip Apaydın – Karşıma, yaşlıca bir adam oturdu. “Merhaba”, “Merhaba”, “Nereye yolculuk?”, “Ankara’ya”, “Ben de Ankara’ya” falan, “Mesleğiniz?” dedi, “Öğretmenim” dedim, “Ben de emekli albayım” dedi, askermiş adam meğer ve “Hangi öğretmen okulundan?” dedi, “Köy Enstitüsü mezunuyum ben.” dedim, “Ah kardeşim o Köy Enstitüleri”, başladı Köy Enstitülerini övmeye. Ama nasıl övüyor adam, sanki o günleri yaşamış, içinden çıkmış gibi hep anlatıyor böyle uzun uzun. Taa İzmit’e kadar övdü. Bir aralık dedi ki, “Bu çocuklar” dedi, “Bayramda bile çalışırlarmış, ‘Bayramda çalışırsınız bayramlar için’ diye bağırlarmış”, güldüm ben, “Ne gülüyorsunuz, yanlış mı söylüyorum?” dedi, “Hayır” dedim, “Yanlış söylemiyorsunuz, doğru söylüyorsunuz.” “Peki adınız ne sizin?”, “Talip Apaydın”, “Yahu söylesene kardeşim” dedi, “Ben senin kitabını, senin kitabında okudum bunu.” dedi. (Gülüşmeler) (Alkışlar) Yani okuyanlar, ilgilenenler, oluşturanlar ve memleket seven aydınlar Köy Enstitülerini yavaş yavaş anlamaya başlıyorlar, savunmaya başladılar.

Bizim edebiyatımız ilk yıllarda, yani o 50’li yıllarda, 40’lı, 60’lı yıllarda beğenildi. Yani yayınevleri kitaplar istediler, bize verin kitapları. Hatta yayıncılar evime dahi geldiler, kitap varsa verin, böyle sıcak bir ilgi vardı. Taa 70’lere kadar sürdü, 70, 12 Eylül’den sonra birdenbire kesildi. Ne kitap isteyen var artık, ne gönderdiğimiz yazılar basılıyor, dergiler yön değiştirdi, kitap okuyanlar azaldı, demin Adnan arkadaşımın da anlattığı gibi, okumak suç haline geldi ve oku-

maz yazmaz, okuma özürü bir toplum haline getirilmek istendi. Özellikle bizim toplumcu gerçekçi, halktan söz eden, yoksuldan söz eden insanlar, yazarlar artık okunmaz oldu. Bugünlere kadar geldi şimdi, yavaş yavaş tekrar bir açılım var. Yani bir tarihte biz sevilerek, beğenilerek okunduk, fakat son 20 yıldır, 25 yıldır adeta unutulduk, hatta Orhan Kemal bile unutuldu, yani Sabahattin Ali bile, bence edebiyatımızda zirve bunlar, Türk edebiyatının zirvesi bunlar, bunlar bile unutuldu, unutturulmak istendi. Şimdi yavaş yavaş açıldık. Yani doğal olan kendisini er geç kabul ettirecek, ama vakit kaybettiriliyor, bu memleketin aleyhine oluyor, halkımızın aleyhine oluyor ve tabi nasıl insanlar gelip başa oturuyorlar, tabii ki bilinçsiz toplumların oyunu alarak. Arkadaşların bulunduğu durum bu. Yani okur – yazarlık yetmiyor, hatta bilmek de yetmiyor, bilgilerin bilinç haline gelmesi lazım. Bilinç demek dünya görüşü demek. Dünya görüşünü kazanmadan, yani doğru bir dünya görüşü kazanmadan istediğin kadar bil. Hatta bir eğitim fakültesinde bir açikoturum olmuştu da, orada profesörlerden birisi dedi ki, “efendim Köy Enstitüleri o zaman lazımdı” dedi, “iyi oldu, açıldı, işte Köy Enstitüsü mezunları yetişti, ama bugün artık” dedi, “öğretmen, fakültelerden mezun oluyor, çok daha bilgili, çok daha kaliteli” falan, dedim ki, “hoca bir dakika” dedim, “ansiklopediler de çok bilgilidir, diz şuraya Meydan Larouuse’yi 24 cilt, bütün bilgiler var içinde, öğretmen mi bu şimdi, öğretmen olamaz”. (Alkışlar) Öğretmen olmak ayrı bir şeydir. Öğretmen olmak çocukla bütünleş-

mek, çocuğu anlamak, çocuğu geliştirmek, ona iyi telkinler vermek. Ona örnek model kişi olmak. Sonra, unutulmaz o öğretmenler. Yani çocuk üzerinde ananın – babanın etkisi kadar büyük etkileri olur. Bir yön kazandıran, bilinçlendiren öğretmenler unutulmaz. O öğretmeni nasıl yetiştirmek lazım? Uzun uzun tartışıyoruz burada boyuna. Fakat biz bugünkü öğretmen yetiştirme politikasından şikayetçiyiz.

Yazarlıkla ilgili başıma çokook işler geldi. 12 Eylül'den sonra dört kitabım yayınlandı, dördü için de dava açıldı. Askeri Mahkeme'nin savcısı çağırdı beni Mamak'a. Orada işte uzun uzun, baktım önümde Kökten Ankaralı diye bir öykü kitabım vardı, Kökten Ankaralı satırları kırmızı kalemle çizilmiş... Ve okudu, "Çankaya sırtlarında yüksek bir apartmanın 7 nci katından yaşlı bir kadın, derenin içindeki gecekonduya bakıyordu, derenin içindeki gecekonduda yaşlı bir köylü kadın yukarıdaki apartmana bakıyordu", bir onu konuşturuyorum, bir bunu konuşturuyorum. Birisi yukarıda banka emeklisi bir hanım, oğlunu ziyarete gelmiş 7.nci katta, öbürü bir hademenin anası köyden gelmiş, oraya bakıyor acaba diyor suyu nasıl taşırlar ta oraya diyor. (Gülüşmeler) Yani su şebekesinden falan haberi yok, bu kadar ilkel. Şimdi savcı bunu okudu, "Ne demek istiyorsun?" dedi. (Gülüşmeler) "Efendim" dedim, "şunu demek istiyorum, yaşlı bir kadın apartmanın 7.inci katından derenin içine bakıyor. derenin içindeki kadın da oraya yukarıya bakıyor", "Anladık efendim, ne demek istiyorsun?" (Gülüşmeler) "efendim" dedim, "Bakmayacak mı yani?" (Gülüşmeler) "Efendim,"

dedim, “Bakmayacak mı yani?”; (Gülüşmeler) “Derenin içine bakmayacak mı, oraya bakmayacak mı, yani bunlar her gün yaşadığımız olaylar değil mi, yazılmayacak mı bunlar?” “bunlar” dedim, “yazılmayacaksa ne roman yazalım Türkiye’de, ne öykü yazalım, hiçbir şey yazılmayacak”. “Ama kastın ne?” diyor, “kastın” (Gülüşmeler) “Sosyal sınıflar var biliyorsun değil mi?”, onu da kendisi söylüyor, (Gülüşmeler) “Yani sınıf farkı var demek istiyorsun değil mi?” dedi, “hayır” dedim, “Onu siz söylüyorsunuz, ben değil.” dedim. (Gülüşmeler) Yani yazarlıkla başımıza gelenler böyle.

“Vatan Dediler” adlı romanım için de dava açıldı İstanbul’da. Ağır Ceza Mahkemesi’nde açılmış, buraya havale etmişler, buradan işte ifadesini alıp yollanacak. Gittim buldum o Ağır Ceza Mahkemesi’ni sora sora, yaşlı bir hanım hakim, yaşlı ama zayıf, sinirli belli. Adın soyadın, ana adı, baba adı filan, “sen” dedi, “Yazar mışsın, öyle mi?”, “evet” (Gülüşmeler), “Roman da yazıyormuşsun sen, öyle mi?” (Gülüşmeler), tıpkı ilkokul öğretmeninin çocuğuna söylediği gibi. “Sen” dedi, “bu romanda” dedi “komünizm propagandası yapmışsın, öyle mi?”, “hayır” dedim. (Gülüşmeler) Oraya kadar evet evet, ona hayır, “Ne yaptın peki, anlat”, “Efendim işte köylü askerler var burada, köylü askerler Mustafa Kemal Paşa’ya hayran, onun emrindeler”, “ya” dedi, “bu ülke kolay kurtulmadı, halk katılmadan hiçbir kurtuluş savaşı kazanılmaz, dünyada yoktur böyle bir şey, halk katılırsa ancak kurtuluş savaşları kazanılır, onu anlattım” filan, işte “köylü askerlerin büyük özverilerini, döktük-

leri terleri, nasıl örgütlendiği vatan uğruna, bunları anlattım”, “Ha öyle mi, hadi git!” dedi. (Gülüşmeler) Ve ama tabi bununla kurtulmadım, tekrar tekrar Ankara’ya İstanbul’a git gel, git gel, git gel en sonunda beraat... Yani bu ülkede gerici iktidarlar zamanında hem öğretmenlik yap, hem yazarlık yap, kolay iş değil, çok zor! Bununla ilgili çeşitli, daha pek çok anlatacaklarım var, çeşitli zorluklarını yaşadım, gördüm.

İzin verirsiniz bir öğrencinin hikâyesini de anlatacağım. Efendim ben çalıştığım okullarda yazar olduğumu saklarım hep. Çünkü müdürler filan öğrencilere tembih ediyorlar, “Sınıfta ne konuşuyor, gel bana anlat.” diyor, ispiyonlarlar durumunda. Hatta müdürün birisi böyle kapıdan dinliyordu, kapının üstü camlı, buzlu cam, arkası görünüyordu böyle. Birden kapıyı açıverdim, takadak alnını vurdu. (Gülüşmeler) “Buyurun içeri Müdür Bey” dedim, “oradan dinliyorsunuz”, “yok, geçiyordum da” filan dedi. Yani yazar olarak okullarda tanınmamı istemiyordum, çünkü bir sürü olaylar çıkıyor. Bahçelievler okulunda çalışıyordum, ikinci sınıfta bir çocuk vardı, evet tiyatrocu oldu sonradan o çocuk. Dersimde elinde bir şey var herhalde, böyle eğilip bakıyor bakıyor, yanındaki çocuk bakıyor filan, meğer Hayat Ansiklopedisi’nin a-t fasikülü çıkmış, benim resmim de var, adım da var, hakkımda kısa bir yazı da var. Parmak kaldırdı, “efendim, siz” dedi, “Yazar mısınız?” “Hayır” dedim, “Ben müzik öğretmeniym.” dedim, “ama efendim, adınız var burada”, “Canım ad ada benzer oğlum başka birisi”, “Efendim resminiz de var.” dedi, “İnsan insana benzer oğlum” dedim (Gülüş-

meler), biraz sonra parmak kaldırdı, “Efendim itiraf edin,” dedi, “siz yazarsınız” (Gülüşmeler), güldüm, böylece kerata itiraf ettirdi bana yazar olduğumu. (Gülüşmeler)

Hepinize saygılar, sevgiler. (Alkışlar)

Erdal Atıcı – Talip Apaydın öğretmenimizin bu güzel anlatımlarına çok teşekkür ediyoruz. Ben de bir eklemede bulunmak istiyorum. Cumhuriyet Kitap ekinde Talip Apaydın öğretmenimle yaptığım bir söyleşimiz yayınlandı, bir bay bir bayan iki kişi orta yaşın üstündeler, vâkıfa geldiler, “Biz Talip Apaydın öğretmenimizle görüşmek istiyoruz” dediler, işte ben de o arada ilgilenirken dedi ki birisi, “ya” dedi, “biz” dedi, “Cumhuriyet Kitap’ta resmini görünce, okuduk söyleşiyi de, biz yazar olduğuna bilmiyorduk onun öğrencisiyiz” dediler ve ortaya çıktı böyle. 50 yaşlarına yakındı herhalde ikisi de, böyle bir anı.

Şimdi Eğitim Emek Ödülü’nü verelim, ikinci bölümde katkı ve soruları alacağız ama Ali Yılmaz öğretmenime Eğitim Emek Ödülü’nü verelim, ondan sonra soru ve cevap bölümlerine geçeceğiz hocam. Çünkü hocamızın da sıkıntıları var, İzmir’den geldiler, şeref verdiler. Eğitim Emek Ödülü’nü vermek üzere ben, bir dakikanızı rica ediyorum, Adnan Binyazar öğretmenimin kısa bir açıklaması olacak.

Adnan Binyazar – Efendim ben saat 16’da ayrılmak zorundayım. Erken ayrıldığım için sizden özür diliyorum. Beni dinlediğiniz için tekrar saygılarımı sunuyorum. (Alkışlar)

Erdal Atıcı – Ben kendisine çam sakızı çoban armağanı, kitap ve CD’lerimiz var onları vereceğim.

Ali Yılmaz – Ya arkadaşlar niye ayaktayız?

Emin Özdemir – Karşılama için.

Ali Yılmaz – Şimdi üçünün de ağabeyiyim, onun için ayaktalar, teşekkür ederim. Ama ayak kırık. Evet, ben kırmadım, ben Türkiye’yi dört başı dolandım, ama kırmadım ben, demek ki sağlamışım. Fakat hastanede doktorlar düştürdüler ve kırdılar, o da nasip. Her şeyde bir hayır vardır derler ya, kırık bacakta ne hayır olur bilemiyorum. İzmir’den buraya kadar geldim, kendimi hâlâ toparlayamadım.

Balıkçının merhabasından hepinize merhaba! (Alkışlar) Sebahattin Eyüpoğlu’nun merhabasından hepinize merhaba. (Alkışlar) Ve merhabalar yaşasın, devam etsin bunlar. Köy Enstitülerinden daha evvel, Talip kardeşim bahsetti, adını söylemek suçtu. Ben Tevfik İleri ile Cihanbeyli’nin orta yerinde bir kapıştım, bana yedi yer değiştirttiler o lafımın üzerine. Biz bunların hepsini yaşadık, hepsi geldi geçti. Ama şunu da kesin söylüyorum ki, her nerede bir Köy Enstitülü çalışmış ise orada ayağının izi vardır, mutlak suretle eserini, izini bırakmıştır orada. Bakın aradan yıllar geçmiş, hala Köy Enstitüsü arıyoruz. Bundan sonra bulabilir miyiz, bulamaz mıyız bilemiyorum. Arkadaşlarımızdan 2000 yılı Köy Enstitüsü yılı olsun derler, 2001, 2007 yılı. Arkadaşlar, 2007 değil,

2017 de, 2027 de Köy Enstitülerini kurduk derlerse ben düşünürüm. Neden düşünürüm? Köy kalmadı, köylü kaldı. Nerede kaldı? Şehrin varoşlarında kaldı köylü. Öyleyse şimdi kuracağımız Köy Enstitüsü, çünkü Köy Enstitüsü değil. Bugünkü köylünün Köy Enstitüsünü kurmak lazım. Bugünkü köylünün Köy Enstitüsünü kuramazsak eğer, hala nüfusumuzun yüzde 70'i cahildir ve hala cahil olarak maalesef yaşamak zorundadır.

Şimdi, öğretmen yetiştiriyoruz. Nereden bulup getiriyoruz canım? Efendim 30 bin öğretmen alınacak, nereden alacaksınız şimdi, sokaktan toplanan öğretmen değildir bir kere. Öğretmenin kaynağı vardır, öğretmenin kaynağından yetiştirilir. Şuradan Kızılırmak Çayı'ndan geçerken su alıp içebilir misin, içemezsin. Niye? Kaynağı karışıktır da ondan. Öyleyse her önüne geleni de öğretmen diye çocuğun karşısına oturtamazsın, olmaz. İşte ben 34 sene, 36 sene hizmet ettim, bir öğretmenin çocuğunu döverek, kaburgasını kırdığını veya kulağını patlattığını duymadım, 34 yıllık müfettişliğimde böyle bir soruşturma yapmadım. 34 yıllık mesleğimde öğrencisini kömürlüğe kapatan öğretmen tahkikatı yapmadım. Peki şimdi, görüyoruz ki öğrencilerin bir saat sonraki havasından güveni yok, ne olacağını da bilemiyor.

Evet, merhabamızı yenileyelim. Ben çok kısa kesmek zorundayım. Yalnız bir şeyi söyleyeceğim, ayak izimizi bırakırdık, Türkiye'de ilk defa bir kitap yayınlandı, İç Anadolu

Ekin Tarlalarındaki Arsız Otlar. “Arsız Ot” terimi de bana aittir, patenti bana aittir. (Alkışlar) Arsız ot terimini iki sene kürsü hocam profesörle tartıştık. Çünkü bütün ziraatçılar, yabancı bitkiler, yabancı, arsız. Yabancı bitki bizim o toprağa ektiğimiz buğday, arpa, nohut, mercimektir, onun esas sahibi oradaki ayrık otudur. O ayrık otu arsız olduğu için toprağını vermiyor, terk etmiyor toprağını, birini kovarsın bir yerden yine gelir. Onun için adını İç Anadolu Ekin Tarlalarındaki Arsız Otlar koydum ve kitabım bitti, biraz sonra göstereyim. Onun dışında ayrıca bir enteresan çalışma var, 30 yıllık beslenmenin ürünü, bir köyde iki yıl öğretmenlik yaptım, sürgün öğretmen ama, iki yıl sürgün öğretmenlik yaptım. Her gün 10 kilometre gittim, 10 kilometre geri geldim, iki yıl, yaz ve kış. Onun eseri olarak bir çalışmam var, onu bitirdim. Ondan sonra, bundan sonra gayret, işte buradaki gibi gençlere aittir.

Erdal Atıcı – Evet, evet hocam. Hocam ben üzerini okumak istiyorum. “Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfımız, Sayın Ali Yılmaz, Vakfımızın kurulmasına öncülük ettiğiniz, kuruluş aşamasında aktif görev üstlenmeniz ve ilk Yönetim Kurulu Başkanı olmanız, Foça’da üç konutu vakfımıza kazandırmanız, Anadolu’da 12 bin 29 bitki türü toplayarak bunlardan birisini dünya literatürüne “astramelgellos yılmazi” ismini adınıza tescillendirdiğiniz, Köy Enstitüsü sistemi ile ilgili başarılı çalışmalar yapmanız, vakfımızın güçlenerek bugünlere ulaşmasında her işe omuz vermiş olmanız nedeniyle yönetim kurulumuz, 7 Nisan 2008 gün ve

184 sayılı kararı ile sizi Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Emek Ödülü ile onurlandırmayı uygun bulmuştur. Başarılı çalışmalarınızın devam edeceği inancıyla teşekkür eder, saygılar sunarız". Erdal Atıcı, Yönetim Kurulu Başkanı. (Alkışlar)

Evet ödülü, Adnan Binyazar öğretmenim takdim ediyor. (Alkışlar)

Adnan Binyazar – Efendim, demek ki yaşlıların arasında gençlik de varmış. En gençleriyim diye ben, Talip Apaydın hocamız tabii verebilirdi, Emin Özdemir dostum verebilirdi.

Emin Özdemir – Yok ben ağabeyim.

Adnan Binyazar – Ama ağabeyimize beni genç diye böyle bir lütufta bulundular. Böyle bir belgeyi, büyük emeklerine sonsuz saygı duyarak sunmaktan mutluluk duyuyorum. Bize önder oldukları için minnet duygularımı sunuyorum sayın hocamıza.

Ali Yılmaz – Çok teşekkür ederim. (Alkışlar) Benim bütün kemiklerim yapışık. Onun için bir soru sorayım, dünyada geriye dönüp bakmayan yaratık hangisidir? Var mı bilen? (İnsan, fil sesleri) Timsah geriye dönüp bakmaz, ama ben de geriye dönüp bakmam. (Gülüşmeler) Bakamam da ondan. (Alkışlar)

Katılımcı – Geriye dönüp baksanız da hocam, inanılmaz bir bilim adamı göreceksiniz, bir direnç göreceksiniz,

çok güzel şeyler göreceksiniz geriye dönebilerseniz de zaten siz de.

Ali Yılmaz – Şimdiye kadar konuşamadıklarımızı artık konuşur olduk, bu bile büyük bir başarı.

Erdal Atıcı – Kısa ama özet olarak, evet söz sizde.

Katılımcı – Katkı yapmak yok mu?

Erdal Atıcı – Katkı yapmak hocam, çok az olmak koşuluyla. Yani şimdi, epeyce bir o yanda sıkıntımız var, saat de epeyce ilerledi ama aklınıza takılan sorular varsa ya da hocalarımızı burada bulmuşken. Buyurun hocam, sizden başlayalım.

Mehmet Emiralioğlu – Vakfımızın değerli çalışmalarından birini daha burada algıladık ve büyük yarar sağladık. Vakfın yöneticilerine bu eylemlerinden dolayı şükran ve sevgilerimizi sunuyoruz.

Erdal Atıcı – Biz teşekkür ederiz.

Mehmet Emiralioğlu – Bugün, Köy Enstitülerinde edebiyat konuşuldu. Ben Mehmet Emiralioğlu olarak şunu da özlüyorum, ebediyatta Köy Enstitüleri, bunun çalışmasını yapalım. Bu ne demek? Ders kitaplarını alıyoruz, Köy Enstitülerinden yetişmiş edebiyatçıların yarattıkları eserler kadar, o konuya uygun olmayan yazılar ders kitaplarına alınmaktadır. Köy Enstitülü oldukları için o kitaplara girmesi hepsinden daha önem ve öncelik taşıyan yazılar edebiyat kitap-

larına, Türkçe kitaplarına örnek yazılar olarak girmemektedirler. Vakfımız, bugün burada birleştirdiği üç arkadaşımızla beraber, daha uygun bulacağı arkadaşlardan bir komisyon kurarak, hangi arkadaşımızın hangi yazısını, hangi okulun hangi ders kitabının hangi sınıfına gireceğine dair bir hazırlık yapsın. Bu önemli bir olaydır, önemli bir konudur. Zor değildir bizim için, başkaları yapamaz bunu ama vakfımız bunu yapabilir. Bu yapılmış hazırlığı Milli Eğitim Bakanlığına sunsunlar. Milli Eğitim Bakanlığında kitap hazırlama komisyonu var. Bu komisyona Köy Enstitüsü, Köy Enstitüsü çıkışlı, Köy Enstitüsünde öğretmenlik yapmış ve o konuda deneyimli birikimli olan arkadaşlarımızdan alınması teklifi yapsın Bakanlığa ve o komisyona bu kitap parçaları iletilsin. İletilmezse ne olur? Beni tanıyanlar bilir, ben öğretmenliğimin yanında örgütçülüğümle ve eylemciliğimle şeyim, Milli Eğitim Bakanlığının önünde birsürü denetim gibi şeyler yapıyor, gösteriler yapıyor, laflar söyleniyor. Bu vakfın teklifinin dikkate alınmaması, geciktirilmesi halinde o heykelin yanında, efendim bir açikoturum yaparak Milli Eğitim Bakanlığına vakfımızın bu teklifini dikkate almasını uyarıcı şekilde topluca önermeliyiz. Teşekkür ederim. (Alkışlar)

Erdal Atıcı – Biz teşekkür ediyoruz öğretmenim. Önerinizi arkadaşlarımızla değerlendirelim. Siz söz için parmak kaldırmış mıydınız Sultan Hanım? Evet buyurun.

Sultan Su Esen – Ben Sayın Özdemir hocama şeyi sorduktım. Bunun içinde masallaşan bir örgüt, bir eğitimden

mezun olduktan sonra belirli bir süre sonra Amerika'ya gittiniz. Ben bu iki uç arasındaki sizin görüşleriniz ve sizin üzerinizdeki etkilerden, bugüne olan böyle bir kısa şey yapabilir misiniz acaba?

Emin Özdemir – Bu sorunuza çok ayrıntılı bir yanıt veremeyeceğim ama şunu söyleyeyim. Ben Köy Enstitülerinin bana vurduğu damgayı ve oradaki birikimimi bütün yaşamım boyunca sürdürdüm. Ondan sonraki yılların bana katkısı Köy Enstitüsündeki katkısı kadar karşılaştırılamayacak kadar bir azlıktadır. Şu kadarını söyleyeyim, üç yıl köy öğretmenliği yaptım, Gazi Eğitim Enstitüsünde sınava giriyorum, öğretmen o yıllarda biliyorsunuz böyle yoksul lise mezunlarıyla daha çok, Köy Enstitülerine ancak belirli bir oranda öğrenci alınıyor, sınavda soru soruyorlar hiç unutmuyorum, Mustafa Nihat Özön komisyondadır, böyle pencereden bakıyor, bana “Hangi yazarları okudun?”, ben de sayıyorum, İnos Çivan diye bir yazar vardı, onu okuyorum, şöyle bir döndü bana ve arkasından sayıyorum Gorki, hiç unutmuyorum, “peki” dedi, “Stepte’nin kahramanı ne yapar, seni en çok etkileyen yer neresiydi?”, yüzüme bakmadan, ben de dedim ki, “çantası sırtında bir süre gider, akşam olmuştur sırtı üstü yatar yere, o sırada gökyüzüne bakar ve başlar yıldızlarla düş kurmaya” ve o zaman şaşırmışlardı komisyondakiler ki ne kadar kitap okuyarak gelmişliğe ve seçtiler beni. Şunu yani, öz olarak şunu söylüyorum, bütün birikiminin altyapısını doğrudan doğruya Köy Enstitüsü yıllarında kazanmışımdır, ondan sonrakiler bir kalay. Zaten

Amerika için hep öyle derlerdi, rahmetli Cavit ben takılırken böyle, “Sen Amerika’ya gittin Galvaniz oldun.” derdi, “Senin Köy Enstitülüğün kalmamış.” derdi (Gülüşmeler), “Yanılıyorsun.” derdim “Yanılıyorsun, çünkü beni ben kılan Köy Enstitüsü damarım”, nitekim benden böyle huylanırdı, toplantılarda zaman zaman gözümün içine bakardı, bir şey söylediği zaman tepki gösterecek miyim diye.

Yani şunu söylemek istiyorum, Köy Enstitüleri elle kafa, elle yüreği birlikte biçimlendirdiği için, o üstüne kurulanlar bir nevi böyle yıl yıl değişen giysiler gibi oluyor, ama değişmeyen o başlangıçtaki el ve yürek. O kadar, yani Amerika’ya gittim şu oldu bu oldu, bunca yıl da öğretmenlik yaptım, hep böyle Köy Enstitüsü yıllarımı özleyeceğim artık.

Bir küçük anıyla söylediklerinizi yanıtlamış olayım, yıl 1948, Kemaliye’nin yani o Eğin’in, kuş uçmaz kervan geçmez bir dağ köyünde öğretmenim, çocuklara böyle metin okutuyorum, Türkçe ders kitabı göndermişler şiir var bir şiir, belletiyoruz müfredata göre, baktım şiir şöyle, işte “ellerime yüzüme, bir bakınız ne pembe, olsa olsa bu kadar, temizlik güllerde var”, bir de baktım ki bunu söyleyen çocuk elini gösteriyor, eli yüzü böyle kir içerisinde. O zaman anladım ki, bizim öğrettiklerimizle yaşamdan kopukluğun, insan yaşamında yaratacağı sarsıntıyı. Tamamen o konan metinleri değiştirdim, sonra işte bu Tonguç, Sebahattin Eyüboğlu tarafından hazırlanan bir böyle metinler kitabı vardı, “tayımız” diye bir metin götürdüm sınıfa, bütün sınıf bu sefer

katılmaya başladı derse. Köy Enstitülerinin böyle bir gerçekçi yanı vardı. Yani öğretmenliğin, sadece aktaran bir varlık değil, kendisi ile çocuk arasında özdeşlik kuran, dünyaya onun açısından bakan bir yaklaşım biliyordu. Bunu yıllar geçtikçe daha iyi anladım. Üniversitede çalışırken de öyle, o yıllarımdan büyük ölçüde yararlanmışımdır. Eğer anlattığınız bir bilgi, verdiğiniz bir örnek çocuğun gözünde bir ışıltı yaratmıyorsa, ondan bir tepki alamıyorsanız belli ki karanlığa kuşun atıyorsunuz, havanda su dövüyorsunuz. Ama verdiğiniz bir bilgi yankı, ışık, bir tepki getiriyorsa, yani soru sordurtuyorsa o zaman duygu değişiyor. Zaten Köy Enstitülerinin büyük bir özelliği, ben hani sabahleyin, sabahleyin diyorum az önce konuşmamda da söylemiştim, insanoğlunun alçaklığına sınır çizilemez diye, o alçaklığına sınır çizilemeyen kişilerin en çok korktuğu şey soru soran insan tipi, yetiştirdiğimiz için. Çünkü şöyle diyor bir söz, “Bir toplumun toplumsal zekası, soru soran bireyleriyle ölçülür.” Ama biz bugün soru soran değil, sorudan korkan, soruyu boğan, budur. Hatta daha da şunu söyleyeyim, eğer bizim toplumumuzda soru soran bireylerin sayısı çoğalsaydı, bugün ülkenin yazgısına egemen olan mızraklı ilmihal dışında başka kitap okumamış olanlar, bu ülkenin yönetimine egemen olamazdı. (Alkışlar)

Erdal Atıcı – Evet hocam.

19 Nisan 2008 Ali Yılmaz'a "Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Eğitim Emek Ödülü" Erdal Atıcı ve Adnan Binyazar tarafından veriliyor.

Çelebi Çınar – Şimdi efendim, çok dikkatimi çeken bir şey var, hep böyle Amerika'ya gitmekle övünenlere çok rastlıyorum ben.

Erdal Atıcı – Siz öğretmenim. Biz sizi tanıyalım, tanıyalım.

Çelebi Çınar – Çelebi Çınar, emekli öğretmen.

Erdal Atıcı – Tamam, buyurun.

Çelebi Çınar – Amerika'ya gitmekle övünenlere çok rastlıyorum, sizleri tenzih ederim, ben Amerika'yı hiç sevmiyorum. Amerika beynimizi de sömürüyor. Beyin göçü çok fazla, beynimizi sömürüyor, Amerika'ya gidiyor, Amerika'ya hizmet ediyor. İlkokulu burada okuyor, orta okulu

burada okuyor, liseyi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ni burada okuyor, kaçıyor Amerika'ya, oraya hizmet ediyor, beyini sömürülüyor, bunun farkında değil. Biz, kendi ülkemize hizmet edelim. Burada yetişelim, kendi ülkemize hizmet edelim ve bununla iftihar duyalım her zaman.

İkinci şey, efendim toplum, anladığıma göre ikiye bölünmüş durumda, Avrupa'dan yana olanlar, Avrupa'ya karşı olanlar. Acaba bu dünya düzeninde, şimdiki dünya düzeninde yerimiz neresi olacak? Acaba doğuya mı bakacağız, batıya mı bakacağız?

Erdal Atıcı – Anadolu'ya bakacağız öğretmenim, çok teşekkür ediyorum. Anadolu'ya bakacağız, Anadolu'ya. (Alkışlar) Evet, şuradan devam edelim, Emine öğretmenim.

Emine Azboz – Evet, Emine Azboz, şu anda ...

Erdal Atıcı – Biraz daha yüksek sesle öğretmenim, kulaklarımız artık duymuyor.

Emine Azboz – Şu anda Muğla Üniversitesi, Datça Meslek Yüksek Okulunda öğretim görevlisi olarak çalışmaktayım. Emin hocamın biraz önce mızraklı ilmiyal okuyorlar sözlerine küçük bir katkı yapmak için söz aldım. Öğretmenimiz yıl sonu sınavında bir soru sordu, soru şu, dedik ki, “sizin için, en öncelikli yazarınız kimdir, onu sizin için özel yapan” nedir, diye sorduk. Bakın bir yazar ismi soruyorum, o niye sizin için özel diye sormuşum. Çocuk yazmış bana, “Benim yazarım Fettullah Gülen'dir ve de onu benim için

öncelikli yapan şey Onun anlattıkları bana çok uygun geliyor.”, bakın minicik cümle. Sonra bu öğrencimi çağırdım, dedim ki “Ulan oğlum gel bakayım buraya yanıma”, kusura bakmayın, o çocuğun anlayacağı lisan böyleydi, daha sıcak yaklaşayım diye, “Ulan oğlum.” dedim, “Benim bütün bildiğimi ters yüz ettin bre çocuk, nereden çıkardın Fettullah Gülen’in yazar olduğunu, ben hiçbir yerde okumadım, nereden buldun?” dedim ve çocuğun bana verdiği cevap şu, “hocam” dedi, “Ben bu yaşıma geldim, bir tek Fettullah Gülen kitabı okudum, onu dışında hiçbir kitap okumadım”. Şimdi, tabi ki bu öğrenciden, bu yapıdan, bu şekle geline bir eğitimden herhalde Köy Enstitüsü aydınlığını görmek mümkün olmayacak. Ama sizler, hocalarım yaşadıkça, işte buradaki insanlar var oldukça, dilimiz döndükçe herhalde bu ışığı sonsuza değin yaşatacağımızı ben ümit ediyorum.

Erdal Atıcı – Anımsadığım kadarıyla o kitabın adı, Küçük Dünyam diye bir kitap, Küçük Dünyam. O çocuğun dünyası da küçük kalmıştır diye düşünüyorum ben, küçük kalmıştır. Evet, Sayın Valime buradan bir söz hakkı vermek istiyorum.

Merkez Valisi – Efendim ben herkese saygılar sunuyorum. Birkaç ay öncesine kadar ben Düzce Valisiydim, şu anda merkez valisiyim.

Katılımcı – Cumhuriyet’in valisi. (Gülüşmeler) (Alkışlar)

İlk Köy Enstitülülerden Ali Yılmaz

Merkez Valisi – Evet. 1961 yılından beri de Türk yönetiminin içindeyim, 40 ıncı yılımızı kutladık, genç gösteriyorum belki ama. Kaymakamlık yıllarımda Köy Enstitüsü mezunu çok sayıda öğretmenle çalıştım. Bir rastlantıdır, ben bir de şunu söyleyeyim 61 Anayasasının da çocuğuyum ben, 61 Anayasasıyla oluşan Türkiye atmosferinde yetişmiş birisi olarak çok kitap karıştırdım, hocalarımız kadar olmasa bile. O arada Tonguç'u da çok okudum, Mahmut Makal'ı da.

Efendim biraz önce hocamla yan yana oturuyorduk, “hocam” dedim, “bir kitabınız benim kütüphanemde var, Karanlığın Kuvveti diye”, Talip Apaydın’ın, burada tanıştım hocamla.

Öğretmenler güzel konuşur, mülki amirler de çok konuşur. Ben çok konuşan bir duruma da düşmek istemiyorum, bu geline saatte. Köy Enstitüsü felsefesinden, anlayışından çok yararlandım ben, mesleğimde. O öğretmen arkadaşlarımız yanında kavradığıma inandığım Köy Enstitüsü uygulamasını meslek yaşamımda eğitim hizmetlerine dönük çalışmalarımızda, dernekler kurarak okullar yaptırmak, okul içinde çeşitli etkinliklerle öğrencilere o dönemin felsefesini hissettirerek yaşatmaya çalışmak gibi çok güzel uygulamalarımız oldu. Ama her adımda Köy Enstitüsü uygulamasıyla çok kazandığımız şeyleri, onu kapatmakla çok şeyler kaybettığımızı gördüm, inandım, duyumsadım, hazin bir durum. Benim kayınpederim de rahmetli Köy Enstitüsü mezunu. Beşikdüzü Köy Enstitüsü’nü onlar kurmuş, sırtlarında taş taşıyarak. Eşim de oradan mezun, eşim de anlatırken bazen ağlar, “babamın yaptığı okulun duvar resimlerini de ben yaptım” der hep. Müthiş bir şey bu. Çocukluğunda işte iyi kötü biraz resim yapan birisi. Bugün mazereti vardı, getirecektim. Babasının yaptığı okulun duvarına resim yapmak gibi bir mutluluk. Mutluluğun resmi olur mu? Böyle olur işte. (Alkışlar) O günlerden bu günlere geldik. Atatürk önderliğinde, Atatürk’ün, güneş Atatürk’ün, o dev adamın önderliğinde aydınlanma sürecini başlatan, rönesansını baş-

latan Türkiye, Köy Enstitüleri uygulamasıyla da çok önemli bir dönemi yakaladı. Ama şu anda geldiğimiz nokta neresi? Dün bir arkadaşımın bürosundaydım, sekreter kız bilgisyardan bir şeyler izliyordu, kalkıp giderken “ne yapıyorsunuz?” dedim, “bir şey var” dedi, “size göstereyim”, izlerken tüylerim ürperdi. O aydınlanma döneminin eğitim felsefesinden, anlayışından geldiğimiz nokta. Adı Hasan Âli Yücel olan bir okulda geçiyor olay, tüyler ürpertici. Bugün gazeteler de yazdı, derinlemesine okuyamadım, akşam evde okuyacağım. Bir öğretmen, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, evet bayan öğretmen, ibadetin türlerinden birini yapmamanın, çok ayrıntıya girmiyorum böyle biraz yuvarlak konuşuyorum, nelere mal olacağını çocukları kimya laboratuvarına, fizik laboratuvarına topluyor, bir salon gibi yer anlaşılan, bir CD göstererek uygulamalı, uygulatıyor onlara. Ben seyrederken ürperdim. Onun içinde Azrail var, karanlık var, dehşetler var, birilerinin ayağını, bacağını alıp orasından burasından işte, yani işte o cehennem betimlemesi, inanılmaz bir şey. Ve bir bayramı kutladım ben, ilin valisi olarak, dönüyoruz, 3 – 4 bin kişi stadyum dolmuş, 23 Nisan. Bakın, eğitimin sistem olarak, felsefe olarak kalitesiz öğrenci yetiştirdiğinin bir örneğidir vereceğim, sözümü burada keseceğim. Ben halkla çok bir arada olan yöneticiydim, binmedim arabaya, yürüyerek biryere gidiyorum, etrafımız çoluk çocuk doldu, bir fotoğraf stüdyosu da bedava 50 tane fotoğraf makinesi çocuklara verecek, “valim” dedi, “gel sen başlat”. Beraber gittik oraya, binanın önüne geldik, etrafımda 20 – 30 çocuk,

velileri var bir kısmının, aniden aklıma geldi, dedim şu çocuklara bir şeyler sorayım, üst kata çıkacağız böyle bir ortam, “ya” dedim, “bir yerden geliyoruz, stadyumdan, nutuklar atıldı, bayramlar yapıldı, yürüdünüz orada, neyi kutladık?”, çocuk ne dedi biliyor musunuz, “bilmiyorum” dedi, inanamıyorsunuz değil mi? Çocuk da değil, tıraş mıraş olan yani yetişkin biri. Ben dedim şaka mı ediyor, hani dedim belki heyecanlandı yanındakine sordum, “ya” dedim, “sen de yürüdün mü?”, “yürüdüm efendim” dedi, “sizin önünüzden yürüdük, işte törenler”, “Peki neyi kutladık?” dedim, yedi kişiye sordum bir tanesi 23 Nisan’ı kutladık diyemedi, evet vallahi billahi diyemedi. Evet durun, yanlarında anneleri babaları var bir kısmının. Dedim, “Ya hemşerim, senin oğlan değil mi, yanında duruyor.”, bir de annelerine sorayım dedim, “Bayramdan geliyorsunuz değil mi?” dedim, “evet” dedi “efendim”, “çocuklar dedim ne güzel yürüdü mürüdü”, böyle bir hava yaratayım da rahat olsunlar belki söylerler dedim, “bilmem ki” dedi, masum “bilmem ki”, olmaz böyle bir şey. Eğer bu kurumları kapatıp, böyle bir insan tipi bugünkü eğitim sistemimiz yaratıyorsa, ki yaratıyor, yarınlarda nerelere gideceğimizi şimdiden düşününce hüznleniyorum, kahroluyorum. Buna bir son demenin yolu elbette ki Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı gibi sivil toplum kuruluşlarının gayretiyle belki, belki hocamın ifade ettiği gibi bir ket vurabiliriz ama yürüyüş çok süratli, çok kararlı devam ediyor arkadaşlar. Çok daha ciddi, kap-

samlı, sadece biz bize değil kitlelere ulaşarak çok şey yapmanın zamanıdır. Evet, saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

Erdal Atıcı – Sayın valime çok teşekkür ediyorum. Ben bir şey sormak istiyorum kendisine. Bu ilimiz Adana mıydı? Orada Çanakkale Savaşları'nın nerede olduğunu bilemedi lisedeki öğrenciler.

Merkez Valisi (Halil Nimetoğlu) – Adana valisi sordu, benim de yakın arkadaşım İlhan Atış. Çocuklara soruyor diyor ki, “Çanakkale Savaşları nerede geçmiştir?”, kimse bilmiyor bunu, bilmiyor evet. O CD'nin gösterildiği il ya Antep ya Adana, Antep, Antep, Hasan Âli'nin adını taşıyor bu okul.

Erdal Atıcı – Çok teşekkür ediyorum tekrar. Şöyle bir ilke kararı alalım, daha kısa, çok kişiye söz hakkı verelim ya da sorularınızı da alalım. Evet şöyle devam edelim. Eyüp hocam sizin elinizi gördüm, buyurun.

Eyyüp Yaşar – Ben Köy Enstitülerinin önemi konusunda acaba yabancıların görüşleri ne durumda? Her zaman istifade ederiz de, yabancılar şöyle söylemişti. O konuda çok kısa bir anımı...

Erdal Atıcı – Çok kısa bekliyoruz.

Eyyüp Yaşar – Çok kısa, 1951 yılı Eylül'ünde Amerika Birleşik Devletleri'nin Florida Üniversitesi'nden bir hanım geldi. Profesör, Köy Enstitülerini dolaşmış, birkaç Köy Enstitüsünü, köyde çalışan, buradan mezun öğretmenleri yerinde

incelemiş. Boş zamanlarında sohbet ediyorduk, benim de İngilizcem çok iyi. Bir gün bana aynen şöyle dedi, “sizin devletiniz öğretmen yetiştirmek için akademiler, üniversiteler kuracağına Köy Enstitülerine dört elle sarılmalı.” Aynen böyle söyledi. (Alkışlar)

Erdal Atıcı – Çok teşekkür ediyoruz. Sizi de tanıyalım, buyurun. Öğretmenim, öğretmenim arkadaşımıza verelim sözü, sonra size vereceğim.

Katılımcı – Lütfen lütfen ben

Erdal Atıcı – Tamam buyurun.

Katılımcı – Ben oraya bir şiir koydum.

Erdal Atıcı – Şiir koydunuz.

Katılımcı – Evet.

Erdal Atıcı – Vallahi burada ben, çok çok uzun öğretmenim, ne olursunuz, yani yorulduk, hocalarımız da yoruldu.

Katılımcı – Dinleyelim canım.

Erdal Atıcı – Ben mi okuyayım? Siz kendiniz okuyun.

Katılımcı – Tamam siz okuyun.

Erdal Atıcı – Şöyle, bir baştan bir de sondan okuyacağım hocam, ne olur. Ben bunu alacağım sonra.

Katılımcı – Efendim? Tabii size vereceğim.

Erdal Atıcı – Bir baş, bir en son öğretmenim.

Katılımcı – Ben bir dörtlük okuyayım size.

Erdal Atıcı – Tamam, iki tane dörtlük.

Katılımcı – Zaten bir dörtlüğü okurdu şu ana kadar.
(Gülüşmeler)

Katılımcı – Ben 1947 yılında Sivas Yıldızeli Pamukpınar Köy Enstitüsü’nden mezun oldum, arkadaşlarımızla rütbelerimiz ayrı da olsa. Şimdi Yıldızeli’nin havası başka bir havadır. Ben burada, Köy Enstitülerinin nasıl olduğunu, Atatürk ilkesinin orada nasıl olduğunu yazdım. “Arkadaş başını kaldır baksana, günlerden 17 Nisan olunca. Karanlıktan aydınlığa kavuştuğu, günlerden 17 Nisan olunca. İstiklal Marşı’yla okul açıldı, karanlık kapılar geride kaldı, bacı kardeş birbirine sarıldı, günlerden 17 Nisan olunca. Topraklar işlendi alın teriyle, birlik tazelendi el emeğiyle, okullar açıldı Türkçe diliyle, günlerden 17 Nisan olunca. Ekin başak tuttu nar çiçek açtı, aydınlığın ilmi yolunu açtı, anayurtta yeni bir çağ başlattı, günlerden 17 Nisan olunca. Anamın babamın elinde kalem, Türkçe yazılmıştı elbet alfabem, ilkönce alnımdan öpmüştü dedem, günlerden 17 Nisan olunca. Arpa buğday toplanınca harmana, dede torun orada geldi yan yana, beri gel de o günleri sor bana, günlerden 17 Nisan olunca. (Alkışlar) Ezele geri bak dün nerede kaldı, o günleri kimler aldı kim sattı”.

Erdal Atıcı – Çok teşekkür ediyoruz. (Alkışlar) Öğretmenim bu dursun bizde, alalım vakfımıza götürelim.

Katılımcı – Adamın elinden ekmeğini alıyorsunuz yani ha. (Gülüşmeler)

Erdal Atıcı – Buyurun sizi tanıyalım, buyurun hocam, tanıyalım sizi.

İsmail Çoluk – Efendim ben İsmail Çoluk. Köy Enstitüsü mezunu değilim, yetişemedim onlara yetişemedim. Ama ben öğretmen okulunda bir iki sene okudum. Perşembe, Ordu – Perşembe Öğretmen Okulu’nda okudum iki sene. Şu anda da bir eğitimle ilgileniyorum. Şimdi tabii sorulacak çok soru var, ama yalnız ben iki soruya değil de, bir soruyu Sayın Apaydın hocama sormak istiyorum. Şimdi sayın hocam, kısa zamanda çok büyük mesafe alan ve dünyaya emsal teşkil eden bu eğitim sistemi 54’de kapandı iktidarlar tarafından. Daha sonra başka iktidarlar geldi, bu iktidarların hiçbirisi bu eğitime, bu eğitime devam etmesi için hiçbir yol alınmadığını görüyoruz. Mesela 60 inkılâbındaki askeri yönetim, ondan sonra kurulan diğer şeyler, ne için acaba bu iktidarlar bu eğitime devam etmek için şey yapmadılar, bir uygun yol bulmadılar ve gündeme getirmediler? İkinci bir sorum şu olacak, hocam var mı müsaade Sayın Başkanım ikinci soruya.

Erdal Atıcı – Buyurun, kısa.

19 Nisan 2008 “Köy Enstitüleri ve Edebiyat” konulu açıkoturum.

İsmail Çoluk – İkinci sorum şu. Şimdi biliyorsunuz “Bizim Köy”le ilgili, Mahmut Makal Bey’in, hocamın eseri dünyada ve Türkiye’de çok yankı uyandırdı. Hatta o zamanın iktidarında bulunan, açıklamakta zarar var mı, CHP iktidarı Mahmut Makal’ı bundan dolayı içeri attı ve sonra da Cevdet Sunay, Mahmut Makal’ı makamına davet etti, Çankaya’da çay içti. (Celal Bayar sesleri) Celal Bayar, pardon. Celal Bayar çay içti. Şimdi bu nasıl, birbiriyle nasıl örtüşüyor hocam, nasıl değerlendiriyorsunuz?

Talip Apaydın – Birinci sorunuz, tabii çok uzun konuşmak lazım, tartışmak lazım. Aslında Köy Enstitüleri halk istediği için değil, iyi niyetli bir takım aydınlar istediği için açıldı. Köy Enstitüleri halk istediği için değil, bir yığın mem-

leketi idare eden aydın insanlar istediği için kapatıldı, halkın haberi yok. Çünkü halk 600 yıldır unutulmuş, okutulmamış, eğitilmemiş bir yığın, ümmet. Ümmetten Cumhuriyet yurttaşlığına geçmek kolay değil, yıllar sürecektir bir eğitimle olur bu. Köy Enstitülerini kuran insanlar bunu düşündüler. Hatta Köy Enstitüleri Kanununda biliyorsunuz 20 yıl o köyde oturacak, 20 yıl mecburi hizmet var. Yani uzun süre halkın önünde, karşısında, içinde olmadan halk kolay kolay değişmez. Dostlar, eğitim var bir toplumu 20 – 30 yılda değiştirir, eğitim var bir toplumu 1000 yıl yerinde bırakır. Nitekim bazı toplumlar, bazı milletleri biliyorsunuz 1000 yıl önce nasıl yaşıyorsa bugün de öyle yaşıyor. Eğitim çok önemli, işte eğitimin çok önemli olduğunu anlamayan, kabul etmeyen yahut işine gelmeyen iktidarlar, biz onlara gerici tutucu iktidarlar diyoruz ki, 50 – 60 yıldır Türkiye’yi bunlar idare ediyor. Halkın uyanmasını, aydınlanmasını, bilinçlenmesini istemiyor. Eğer halk aydınlanırsa, laik, bilimsel laik bir eğitimden geçerse bunlara oy vermez. Benim boynumu kesseler bunlara oy vermem. Ama yaşdaşlarımız, bunlara oy veriyor. Çünkü öyle bir eğitimden geçiriliyor veya hiç eğitilmiyor. Bugünkü eğitimin ne hale geldiğini sayın valimiz anlattı. Yani biz de biliyoruz, korkunç şeyler bunlar, Türkiye’de eğitim bitmiştir yani, hiçbir işlevi kalmamıştır.

Dün Karadeniz Ereğlisi’nde uzun uzun anlattım, nasıl okuduk, nasıl değiştik, nasıl aydınlandık filan. Birisi sordu, “Bugün niye açılmıyor Köy Enstitüleri?” dedi, “Neden açmıyorlar, madem bu kadar yararlılar?”, “Açmazlar,” dedim,

“işlerine gelmez”. Yani bu meclisle, bu hükümetle, bu partilerle Köy Enstitüleri açılmaz. Mehmet Emirlioğlu arkadaşım çok güzel bir şey söyledi, “Köy Enstitülü yazarların yazıları girmez”, girmez, istediğin kadar rapor yaz götür, işlerine gelmez. Dünyanın en büyük şairlerinden birisi Nazım Hikmet, hala okul kitaplarında yok. Sabahattin Ali okul kitaplarında yok. Orhan Veli okul kitaplarında yok.

Mehmet Emirlioğlu – Olsun diye çalışalım düşüncesiyle söyledim.

Talip Apaydın – Efendim, çalışalım da, rapor yazalım, Milli Eğitim Bakanlığına verelim, çalışmak bu mu? Bunun hiçbir faydası olmaz.

Mehmet Emirlioğlu – Ama arkasından takip edeceğiz.

İsmail Çoluk – Benim sorum cevaplanmadı ki hocam.

Erdal Atıcı – Siz bizi izlemeye devam edeceksiniz. Bizim değişik toplantılarımız var. O toplantılarda bu soruları çok güzel bir şekilde yanıtlanıyor öğretmenim. Yani üç saat sonra bu soruyu yanıtlamamızı istemeyin bizden. Evet, çok kısa değil mi öğretmenim? Şiir mi? Öğretmenim, yüksek sesle öğretmenim.

Hüseyin Kızılırmak – Sizleri selamlıyorum, sizleri de selamlarım. Ben Emin öğretmenin sınıf arkadaşayım. Emin Özdemir öğrenciyken, daha 13, 14, 15 yaşlarında hoşgörülü, ben ona sormayacağım...

Erdal Atıcı – Biraz daha yüksek sesle öğretmenim.

Hüseyin Kızılırmak – Hoşgörülü ve çok sevecen, eleştiriyi çok iyi yapar, yılmaz, biz mandolin çalarız odamızda, o kitap okur. Koltuğundan hiç kitap düşmeyen bir öğrenciydi. Ben o zamandan beri, biz kendisiyle de çok dost, ben Kemah'lıyım o Kemaliyeli, öyle çok, tabii hemşeriyiz yanında. Ve o başarıyı sonuna kadar getirmişti, kendisini kutluyorum şimdi huzurunuzda.

Erdal Atıcı – Çok teşekkür ediyorum Hüseyin Kızılırmak öğretmenim.

Hüseyin Kızılırmak – Sayın Talip Apaydın'ın da bana çok büyük bir doktorluğu olmuştur, o anımsamıyor. Ben kekeme bir insandım, Köy Enstitüsüne geldiği zamanlarda bana şu öğüdü verdi, "Gideceksin dağda bayırda konuşacaksın, sana varsın deli desinler". Orada çok sağolsun. (Alkışlar)

Erdal Atıcı – Bu da ortaya çıkmış oldu. Evet öğretmenim, Mahmut'çuğum, gençlere en son.

Katılımcı – Profesör Doktor...

Erdal Atıcı – Hocam sizi hem tanıyalım, lütfen yüksek sesle.

Prof. Dr. Erdoğan Başar – Hem cevap hakkı gibi, hem de biraz yüreklere su serpmeye gibi bir konuşma yapmak istiyorum. 4 yıl Eğitim Fakültesi dekanlığı da yaptım, halen şu

anda 19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde İlköğretim Bölümü başkanayım. Yani ilköğretim okullarının programlarını da, arkadaşlarımızla birlikte ülkemize öğretmen yetiştirmeye çalışıyoruz. Tabi köken olarak öncelikle burada böyle bir etkinlikte bulunmaktan büyük onur ve gurur duyduğumu özellikle belirtmek isterim. Kişisel olarak benim açımdan da büyük heyecan verici bir durum, çünkü 2 öğretmenim karşımdaydı, Adnan Binyazar hocam ayrıldı. Emin Özdemir öğretmenim Gazi Eğitim'den Türkçe bölümünden öğretmenimdi. Yine Talip Apaydın'la hemşerim, ben Hasanoğlu İlköğretim Okulunda onun Yarbükü romanını okuyarak okuma zevkini, ulusal bilinci, toplumsal kalkınmanın eğitim ve toplumu oluşturan tüm bireylerin ancak çağdaş uygarlık düzeyine ulaşması ile mümkün olabileceğini anladım. Hüseyin Erkan diye birçok değerli öğretmenimiz vardı, Türkçe öğretmenimiz, onun yol göstericiliğinde gördük. Ve şu anda gözüme ilişmiyor ama Mehmet Aydın öğretmenim, Gazi Eğitim'den, onun kardeşi, Tanrı rahmet eylesin bir yangında öldü Mevlüt Aydın, o da bizim Hasanoğlu'da öğretmenimizdi. Şimdi, tabii dialiktik süreci bu ortamda bulunan herkes biliyor. Namık Kemal'in sözüne karşın Mustafa Kemal'in ne dediğini, ben bunu kendi yaşamımda nasıl gerçekleştirdiğini de biliyorum. Dolayısıyla Türk raporu binlerce yıllık tarihsel süreci içerisinde zaman zaman geldi gitti, varlık sahnesinde geri planlara çıktı, ön planlara çıktı, 19 Mayıs 1919'daki ruh Türk ulusunu dünyanın en çağdaş, en uygar, en onurlu ulusu yapmak üzere başlatılan

bir hareketti. Bu hareket 1946'lara kadar hızını, hızlanarak ve asla ödün vermeyerek geldi. 1946'lardan sonra dünyadaki gelişmelerle beraber bu yaşadıklarımız, şu andaki değerli öğretmenlerimizin, hepsi elleri öpülesi öğretmenlerimizin söyledikleri gibi oldu.

Ama bu arada şunu da belirtmek gerekir ki, bugün yaklaşık 70 tane eğitim fakültesi var, ben 5 yıldır Türkiye'deki öğretmen eğitimi içerisinde üst düzey yönetici olarak toplanılarda da bulunuyorum. Ayrıca ben Cumhuriyet eğitim tarihçisiyim. Milli Eğitim Bakanlığının yayınlamış olduğu 1100 sayfa hacimli 1920 ile 1970'li yılların Milli Eğitim Bakanlarının icraatlarını teker teker tüm ayrıntılarıyla meclis tutanaklarından, basımından her şeyiyle değerlendirdim, değerli öğretmenlerim oraya da bakar. Dolayısıyla, sanki Cumhuriyet'in aydınlanmasını bire bir yaşamış da birisiyim diyebilirim. Çünkü milletvekili gibi Meclis'te bulundum, basımını izledim ve Talim ve Terbiye'nin arşivlerini izledim. Şu anda bir asistan arkadaşına Akpınar Köy Enstitüsü ile ilgili bir tez yazdırdım. Şimdi, siz tabi; Türk eğitim sisteminin sorunları var ama arkadan sayısı belki şu anda az gibi görülür ama yürekleri gerçek anlamda yurt ve ulus sevgisiyle dolu olan bir kuşak da yemin ediyorum geliyor. Ve bu çocuklar Köy Enstitülerinin temel hedefiydi. Türk bayrağının dalgalandığı her yerde, Türk ulusunun güvenci için çalışmak. Asla yer seçmediler ve asla gittikleri yerde yılmadılar, hiçbir baskıdan da korkup kaçmadılar. Çünkü onlar, milletin gerçek efendisi olan halkın ve köylünün evlatlarıy-

dı. Zaten Köy Enstitüleri hareketini, affınıza sığınarak birkaç şey söylemek istiyorum, Köy Enstitüleri hareketi...

Erdal Atıcı – Öğretmenim, bir de siz de buradaydınız, 5'e geldi, tam 4 saattir. Böyle yani, ben yüzlere bakınca görüyorum karşımdaki...

Soldan sağa: Mehmet Aydın, Cafer Gök, Ali Yılmaz,
Ali Yılmaz'ın eşi ve kızı

Prof. Dr. Erdoğan Başar – Hemen sözlerimi bitiriyorum, iki söz söyleyip bitiriyorum.

Erdal Atıcı – Evet buyurun.

Prof. Dr. Erdoğan Başar – Yani bir, karamsarlığa gerek yok. Ben bugüne kadar 25 bin bilgisayar öğretmeni, ilköğretim öğretmeni yetiştirdim ve her bir öğrencinin gerçekten arkasında duruyorum. O çocuklarımız, yarın bir Türkiye’nin bu yaşadığımız sıkıntılarının aşılmasında umulmadık anda umulmadık ulusalcı, çağdaş, direnç, bilinç olduklarında ülkemizi iyi yere götürecekler, panik olmaya gerek yok.

Erdal Atıcı – Öğretmenim, sizinle öğretmen yetiştirilmesi üzerine ayrı bir toplantı yapalım. Yani vakıf olarak bunu, irtibat kuralım ve yapalım bu işi.

Prof. Dr. Erdoğan Başar – Bir de şunu söyleyeyim, şimdi bakın bu etkinliğin ben tamamını kaydettim. 19 Mayıs Üniversitesi şu anda Eğitim Fakültesi’nde 7 bin tane öğrenci var.

Erdal Atıcı – Onlar bizi izleyecekler.

Prof. Dr. Erdoğan Başar – Sizleri izleyecekler.

Erdal Atıcı – Tamam, tamam, çok teşekkür ediyoruz. Buradan selamlar onlara, hepsine. Evet son olarak Mehmet Ali öğretmenim çok, onu da bir başka toplantıda ama yoksa çok kısa. Bir genç arkadaştan, bir de Mehmet Aydın öğretmenimle bağlayalım. Buyurun, çok kısa.

Mahmut Aslan – Ben Mahmut Aslan, ben soru sormayacağım. Ne Köy Enstitüsü mezunuyum, ne köy öğretmen okulu mezunuyum. Ama o bilinçle kendimi yetiştirmiş bir genç olarak diyeceğim ki, ben Köy Enstitülerinin sizlerin bulunduğu bütün her yerde Köy Enstitülerle beraber olmaya çalıştım. O ruh insanları ateşliyor, Sizin gözlerinizdeki, bu yaşınıza rağmen ben, bize inanın yeni deyimle gaz veriyor. Ben, işte Köy Enstitülerini bu kitaplarla okumaya çalışıyorum. Talip Apaydın’larla, Fakir Bayburt’larla, Mahmut Makal’larla öğreniyorum ve arkadaşlarıma öğretmeye çalışacağım. Sizler yılmayın, biz de yılmayacağız, devam edin. Teşekkürler. (Alkışlar)

Erdal Atıcı – Adı çok geçtiği için özellikle söyleyeyim, onun da mesajı olsun. Mahmut Makal öğretmenimiz bir rahatsızlık geçirdiğinden dolayı buraya, aramızda olamadı. Biraz önce bir öğretmenimiz de bunu ikaz etti bana. Kendisinin de selamlarını, saygılarını iletiyorum. Son olarak Mehmet Aydın öğretmenime veriyorum, ama bir şey ekleyerek veriyorum. O Köy Enstitülerinin, Köy Enstitülü yazarların yarattığı aydınlıktan yararlanarak okuyup öğretmen olan insanlardan biri de benim. Ben Fakir Baykurt’un Onuncu Köy romanındaki öğretmen tipine aşık olduğum için, bütün yaşamımı öğretmenlikle, öğretmenlik düşüncesiyle kapladı ve kendimi o alanda yetiştirdim, onu belirtiyorum ve sözü Mehmet Aydın öğretmenime veriyorum.

Mehmet Aydın – Efendim ben fakülte mezunuyum. Türk bayrağının dalgalandığı herhangi bir yerde görev istedim, Köy Enstitülerine verdiler. Kişiliğimi, benliğimi, bilincimi, dünya görüşümü Köy Enstitülerinden aldım. Yani okuduğum edebiyat fakültesi, İstanbul Edebiyat Fakültesi bir medreseydi bana göre. Tamamen yığın bilgiler, eski bilgiler, köhne bilgiler verilmişti, hemen hemen hiçbir şey alamadım desem yeridir. Köy Enstitülerinin en büyük özelliği, çok, anlatılacak çok şeyler yaşadım orada, biz zaten Talip Apaydın’la ikimiz, artık son samurayız. (Gülüşmeler) Yani Köy Enstitülerinde öğretmenlik yapan son samuraylarız. En büyük özelliği Köy Enstitüsünün, öğrencilerini karakter eğitiminden geçtikleri için onur sahibi, bilgi sahibiydiler, başları eğik değildi, daima haklının yanında, doğrunun yanında oldular. Bir de, ben Köy Enstitülerinde hoca olduğum için memleketimden bana paramla arabaya almadılar, yaya gittim 35 kilometrelik bir yeri yaya gittim. Ayrıca Ertuğrul, Atatürkçü Düşünce Derneği’nin Başkanı Ertuğrul Kazancı benim öğrencimdi, bir takım liselere Atatürk için, Cumhuriyet için konferanslara göndermişlerdi. Burada Kanuni Lisesine gittim, Kanuni Lisesinde bir konuşma yaptıktan sonra bir kız çocuğu geldi, ağlayarak “efendim” dedi, “bize Atatürk’ün büstüne tükürmeyi öğrettiler ve biz İstiklal Marşı’nda” dedi, “şeyin altına, sıraların altına sokulmayı öğrettiler” dedi. Bir de öğretmenler odasına gittiğim zaman, “Hocam yeter artık, bıktırıldık.” dedi “bu Cumhuriyetten”, “siz” dedim, “Atatürk öğretmenlerisiniz, bunu nasıl söylüyorsunuz-

nuz?” dedim. Gerçekten Köy Enstitülerinin yapısı, hizmet, unutulmaz tarihte. Bir kere, bir kere 800 – 900 yıllık köy ve kent arasındaki mesafeyi kapattılar. Ümmetçiliği, ulusçuluk ve ulusseverlik haline getirdiler. Hepsi çığ gibi derlemeler yaparak memleketin öz varlıklarını gün ışığına çıkardılar. Köy Enstitülerinin, ister köy üniversiteleri olarak, ister bölgesel üniversiteler olarak Köy Enstitülerinin yeniden kurulmasında gereklilik vardır. Buna eğitim tekniği bakımından da, çağdaş eğitim bakımından da çok gereklidir. Bunun savasını vermek hepimize düşer. Çok çok teşekkürler, saygılar sunuyorum.

Erdal Atıcı – Çok teşekkür ediyoruz Mehmet Aydın öğretmenime. Ama burada bizi sabırla dört saatten beri izleyen ve dinleyen siz sevgili dostlar, en büyük alkışı sizler hak ediyorsunuz. (Alkışlar)

Bir başka toplantıda, önümüzdeki ayın 26’sında Çankaya Çağdaş Sanatlar’da bir toplantımız var, yine 13.30’da. Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nden hocalarımızla birlikte orada Köy Enstitüleri ve günümüz eğitimiyle karşılaştırmalı güzel bir toplantı var. Ona hepinizi bekliyoruz. (Alkışlar)

MAKALELER

- ABDULLAH ÖZKUCUR
- MEHMET BAŞARAN
- MAHMUT MAKAL

Köy Enstitülerinde OKUMA ALIŞKANLIĞI

ABDULLAH ÖZKUCUR

Köyde eğitimi gerçekleştirme davasının ana koşullarından biri, köylerde alçılan eğitim kurumlarındaki öğrencilerin sözcük dağarcıklarını genişletmektir. Bunun için öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak gerekir. Genel olarak çok okuyan, okuduğunu anlayarak iyi düşünebilen bir kuşağı hızla yetiştirmek zorundayız. Sayıları milyonları bulacak ve okullarda eğilecek olan gençleri köyde, kentte nerede bulunurlarsa bulunsunlar sistemli bir biçimde serbest sevk ederek, onlara okuma alışkanlığı kazandırmak gerekir.

Aydınları serbest okuma alışkanlığı kazanmayan toplumlarda , düşündüğünü yazan, açıklayan insan da az olur. Böyle insanların kıt olduğu yerlerde düşün yaşamı canlanamaz. Toplumun en önemli işleri, kanaatini saklayan, esen rüzgarlara göre fikir değiştiren kişilerin elinde kalır. Öğretmenlik mesleği fikirsiz, ilkesiz insanlarla güçlenemez. Diğer bilimlerde olduğu gibi eğitiminde şaşmaz, her türlü koşullar içinde değişmez yasaları, ilkeleri vardır. Bunlara sahip olmanın tek yolu, köy öğretmenlerinin, öğretmen adayları-

nın serbest okuma alışkanlığını kazanmaları, okumayı, yazmayı sürdürmeleridir.

Köy Enstitülerinin kurucusu İsmail Hakkı Tonguç Enstitü Müdürlerine gönderdiği bir yazısında şunu söyler: “Şartlar ne olursa olsun; mevsim, hangi mevsim bulunursa bulunsun öğrencilere her gün serbest okuma yaptırılacak ve onlara kitap okuma alışkanlığı mutlak surette kazandırılacaktır.” *Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları, Çağdaş Yayınları, 2. baskı sf: 89*

Okuma alışkanlığı köy enstitüleri öğretim programını giriş kısmında şöyle yer almaktadır. “Bütün bu söylenenlerin özü ve verimli olması için köy enstitüsü öğretmenlerinin, usta öğreticilerinin kendi meslek ve işleriyle ilgili kaynaklarla birlikte, yılda en az, memleket ve dünya yazarlarından 24 eser okumuş olmaları ve aynı okuma zevk ve alışkanlığı öğrencilerine de sindirmeleri en başta gelen görev koşullarından birisidir.” *2. Köy Enstitüleri Öğretim Programı sayfa: 11 Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları*

Köy enstitülerinde öğrenciler üç boyutlu eğitim çalışması yaptılar:

1-Köy enstitüsü öğrencileri çadırlarda yaşayarak kendi enstitülerini kurdular.

2-Kuruluş içinde kendilerini yetiştirdiler, meslek sahibi oldular.

3-Yarınki görevleri için hazırlandılar. Karakter ve kişilik sahibi oldular.

Edebiyatta iki boyutlu çalışma yaptılar:

1- Doğru yazma okuma, anlama, anlatma alışkanlığı kazandılar.

2- Köyde yetiştirecekleri çocuklara okuma alışkanlığı kazandırma çalışması yaptılar.

Türkçe öğretiminde öğrencilerde doğal olarak var olan anlama ve anlatma yeteneği geliştirme yolu güdüldü. Okumada, yazmada konuşmada güzellikten çok doğruluk arandı.

a) Öğrenci, enstitüyü bitirirken yaşına ve anlayış düzeyine uygun bir metnin özünü ve derinliğini anlayabiliyorsa,

b) Dilek ve düşüncelerini, imlâ, ağız, dil bilgisi hatası yapmaksızın yazıyla ya da sözle ve tam olarak anlatabiliyorsa;

c) Okuma, yazma ve konuşmada rastlayacakları zorlukları kendi kendine yenmenin yollarını öğrenmişse;

d) Gündelik yaşamda okumayı ve yazmayı zevkli bir alışkanlık haline getirmişse Türkçe öğretimi gerçekleşmiş demektir.

YAZMA

Köy Enstitülerinde edebiyat (yazın) Türkçe dersi olarak işlendi. Bu derste yazma ve konuşma konularında şunlar göz önünde tutuldu.

“Yazma çalışmalarından güdülecek amaç, öğrencinin kendi anlayış ve anlatış özelliklerini koruyarak açık, düzgün ve özentisiz bir anlatı ile yazmalarını sağlamak olmalıdır. Köy Enstitülerine gelen öğrenci genellikle gördüğünü düşündüğünü ve bildiğini eksiksiz ve artısız anlatmayla alışkındır. Onların bu meziyetlerini (ortamlı yanlarını) korumaya çalışmak başlı başına bir eğitim olacaktır; çünkü eksiksiz ve artısız anlatı yazı sanatının en üstün aşamasıdır. Kendini ve çevresini anlatışta gerçeklik genellikle çoğunun kötü etkiler yüzünden yitirdiği doğal bir özgünlüktür. (Hassadır) Öğretmen yazıda bu özgünlüğü aramakla öğrencinin, düşüncesini, kişiliğini ve ahlakını bir arada korumuş olacaktır. Ancak öğrencinin anlatışında kişilik sahibi olmasını istemek onu, istediği gibi yazmakta özgür bırakmak demek değildir.”

“Öğretmen, öğrencisini ve onun anlatışını çeşitli konulara ve yazı çeşitlerine göre değiştirmeyi, doğruyu yanlıştan, yerindeyi, yersizden, gerekliyi gereksizden ayırt etmeyi öğrenmesi gerekir.”

Yazı sanatı ve tekniği üzerinde öğrenciye verilecek bilgiler ve öğütler o denli çoktur ki, çalışmaları ders içinde ve

ders dışında olmak üzere ikiye ayırarak programlı bir biçimde yürütmek zorundayız.

1-Ders İçinde:

“Konu verme: Yazı görevlerinin verimli olması, konunun iyi seçilmesine ve öğrencinin konusu iyice kavranmasına bağlıdır.”

“Özellikle ilk sınıflarda öğrenci ne yazacağını değil, nasıl yazacağını düşünmeye alışmalıdır. Seçilecek konular, öğrenciyi, gördüğünü olduğu gibi göstermeye, kendini ve çevresini tanıtmaya, duygu ve düşüncelerini aydınlatmaya, bildiklerini belli bir nokta çevresinde toplamaya, dileklerini tam ve açık olarak anlatmaya sevk edecek nitelikte olmalı, öğrencinin ilgi anlayış ve bilgi düzeyini aşmamalıdır. Her yıl verilecek konular öğrencinin gereksinimlerine uygun oranda değişik olmalı ve enstitüyü bitiren öğrenci tüm yazı türlerini denemiş olmalıdır.”

“Konu verilirken öğrenci ile ödevin biçimi ve planı üzerinde tartışmalı; dahası, ilk sınıflarda bazan plan tam olarak söylenmelidir. Bundan başka öğrenciye ödevi nasıl hazırlayacağına, nasıl düzelteceğine, hangi örneklerden yararlanabileceğine ilişkin öğütler verilmelidir.”

“Düzeltilme:

Düzeltilme; Türkçe öğretmeninin en ince ve en verimli işlerinden biridir. Zaten ders saatinde yapılacak iş de yalnız düzeltilme olacaktır. Öğretmen dersten önce okumuş düzelt-

miş ve derecelendirmiş olduğu ödevleri dersliğe getirecek, öğrencinin birlikte kusur ve meziyetlerini belirttikten sonra ayrı ayrı her ödevde gördüklerini anlatacaktır. Kağıt üzerinde yaptığı düzeltmelerin tümünü her sınıfa göstermek mümkün olmayacağı için bunlardan en önemli olanlarını önceden saptaması gerekir. Ders sonunda öğretmen en iyi bulduğu ödevi okur ve niçin iyi bulunduğunu söyler. Aynı konu üzerinde kitap ve dergilerden çıkarılacak bir örnek de bu nedenle okunabilir.

Öğretmen en küçük düzeltmelerde bile öğrencinin düşüncesine bir yön vermekte olduğunu unutmamalıdır.

Rastlayacağı yanlışların çoğu düşünce ve dikkat hataları olacaktır. Bunlar üzerinde ne denli titiz davranırsa azdır. En yetenekli öğrencinin bile konudan uzaklaşmasına okunaklılık, düzgün imla, yerinde noktalama, mantıksal bağlanma gibi basit yazma koşullarından ayrılmasına göz yummamalı, görmezlikten gelmemelidir. Öğretmen, yazı ödevlerinin temizliğine, düzeltmeye elverişli olmasına yakın bir ilgi göstermeli, ilgisiz, okunaksız, ödevleri kabul etmemelidir.

2- Ders dışında;

Öğrencinin yazınsal sanatlara özenmeleri hiç de zararlı olmamakla beraber ders saatinde öğrencinin şiir, öykü, piyes, roman gibi denemeleri üzerinde durmak olanağı yoktur. Bu çalışmalara öğretmen ders dışında rehberlik etmeli ve ders içinde yalnız en başarılı yazılar üzerinde durmalıdır.

Özgür yazılar da öğrencinin şiiirden çok öyküye; anı betimleme, özet gibi düz yazı türlerine yöneltilmesi daha yerinde olar. Asıl edebiyatın insanın yaşadığını anlatması olduğu düşüncesi verilmeli ve öğrenci not, anı ve mektuplarla hayatını anlatmak alışkanlığını kazanmalıdır. Her yıl enstitüde türlü yazı türleri üzerinde yarışmalar tertibedilebilir.”

(4.5.1943 tarih ve 75 sayılı Köy Enstitüleri Öğretim Programı, sf. 19-22)

KÖY ENSTİTÜLERİNDE KİTAP VE KİTAPLIK

MEHMET BAŞARAN

İç ve dış sömürü altında ezilen kırsal kesimde, çağdışı bir yaşam sürülüyordu. Yoksulluktan, hastalıklardan kırılıp gidenler, durumlarını yazgı sayıyorlardı. Kurtuluş Savaşı kazanılalı on beş yıl olmuştu ama, kırsal kesimde değişen bir şey yoktu. İşte bu yaşamı değiştirme, canlandırma amacıyla 1940'ta İkinci Dünya Savaşı'nın yoklukları, sıkıntıları içinde kurulmaya başlandı enstitüler. Korkmaz bulaşmaz bilgiler aktaran dört duvar kara tahta okulculuğu bir yana itilmiş, incelemelere araştırmalara dayanarak geliştirilen üretim yaşamı, eğitim ortamına, imecesine dönüştürülmüştü. Köy çocukları, 800 – 1000 dekarlık bir alanı, çağdaş işletmeye, yaşam birimine dönüştürüyordu. Bu yüzden adlarına Köy Enstitüsü dendi. Kentlerin uzağında, köylerin yanı başında ki boz topraklar, öğrenci emeğiyle suya ışığa kavuşturuldu. Derslikleri, işlikleri kitaplıkları, tarım alanlarıyla; insanı, kafası eliyle bir bütün olarak geliştiren, yeni değerler üreten yerlerdi enstitüler. Öğrenmek, öğrendiklerini uygulayarak çevreyi değiştirmek, sürekli okuma gereksinimi yaratıyordu.

Bu yüzden yaşama kan veren, canlı bir kitaplık gibiydi her bir enstitü.

Köy Enstitülerinin kurucusu Hakkı Tonguç şöyle diyor:

“Uygulanmayan bilgi boş ve gereksiz bilgidir. Bilmek demek, yapmak demektir. Bir şeyi yapabiliyorsak, biliyoruz demektir. Doğru, iyi, düzgün yazamıyor ya da resim yapamıyorsak, anlatmak istediğimiz konuyu bilmiyoruz demektir. Bir olayın deneylerini yapmaktan, müzik parçalarını bir alet ile çalmaktan ya da notaya uygun olarak söylemekten aciz isek, o olayı ya da parçayı bilmediğimiz anlaşılır. İlgili kitabı, veya dergiyi okuyarak, Doğayı ve toplumsal yaşamı inceleyerek bilgi edinemiyorsak, kitapta yazılanı ya da öğretmenin anlattığını ezberleme yolunu tutmuşsak, iskolastiğin kölesi olmuşuz demektir. Köy Enstitülerinde yetiştirilen çocuklar, iskolastiğe köle olmaktan kurtarılmaya çalışılmıştır. Onların bilgileri, cila şeklinde, ezberlenerek benimsenmiş bilgi değil, iş içinde, iş aracılığıyla iş için öğrenilen gerçek ve öz bilgidir”.

İşlikte bir masa, bir dolap üretmek; derslikte, bir metni inceleyerek onun özelliklerini, güzelliklerini kavramak, eleştirel gözle özünü, biçimini niteliklerini tartışmak, mandolin çalmak, motosiklete binmek, bin kişinin birlikte türkü söylemesi, ulusal oyunları oynaması pek çok özemenmiş bilgiyi, beceriyi gerektirir. Kitaplar, dergiler karıştırmayı, araştırmayı gerektirir. Bu yüzden, kitap, ekmekle bir tutulmak-

tadır enstitülerde. Tarlada ışıkta, yatakta, gemici fenerlerinin. Lüks lambalarının ışığında kitap okunur.

Türkçe dersinin amacı şöyle saptanmıştır izlencede:

“.... Öğrenci enstitüyü bitirirken yaşına ve anlayış seviyesine uygun bir metnin özünü, sözlerini ve değerini anlayabiliyorsa, dilek ve düşüncelerini imlâ, şive, dilbilgisi yanlış yapmaksızın yazıyla ve sözle, açık ve tam olarak anlatabiliyorsa; okuma ve yazma konusunda rastlayacağı zorlukları kendi kendine yenmenin yollarını öğrenmişse, gündelik hayatında okumayı ve yazmayı zevkli bir alışkanlık haline getirmişse, Türkçe öğretimi amacına ulaşmıştır.”

Türkçe dersleri, dili düşünceyi geliştirmenin, “serbest okumanın”, “birlikte okuyup tartışmaların”, Enstitü yaşamının gerektirdiği sözlü, yazılı anlatımı geliştirmenin başlangıcı gibidir.

KURULUŞ YILLARINDA KİTAP VE KİTAPLIK:

Enstitüye gelen çocukların, yaşam deneyleri zengin ama, söz dağarcıkları sınırlı, anlatımları yetersizdir. Onları kitaplara yöneltmek, onlara okumayı sevdirmek için, her enstitü kendi koşullarına göre çalışmalar geliştirmiştir. Örneğin Trakya’daki Kepirteye Köy Enstitüsü, savaş yüzünden çocukların yaşamlarına, ilgilerine uygun yapıtlar, fırsat buldukça topluca okunmuştur. Küçük Paşa, Çıkrıklar Durunca, Yaban, Kuyucaklı Yusuf vb. kitaplardır bunlar. Yazınsal özellikleri, dile getirdikleri gerçekler üzerinde düşünerek,

tartışarak, görüşler belirterek, notlar alarak, özetler çıkarak; okunanları başka kümelere, toplantılarda enstitü toplumuna tanıtarak sürdürülmüştür okumalar.

Tonguç, enstitü yöneticilerine yazdığı mektuplardan birinde şöyle demektir:

“Koşullar ne olursa olsun, hangi mevsimde bulunulursa bulunulsun, her gün öğrencilere serbest okuma yaptırılacak ve onlara kitap okuma alışkanlığı mutlak surette kazandırılacaktır” (Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları, Çağdaş Yayınları, İ. Hakkı Tonguç)

Her gün serbest okumalar yapılmış, giderek bir açıklıkla kitaplara sarılınmış; okuma yazma, gündelik yaşamın zevkli alışkanlık haline gelmiştir.

Eğitimbaşı Nazif Evren (çiftler), anılarında tek sorunun, “sınıfının, öğrencilerinin okuma düzeyine yetişebilmek” olduğunu yazar.

Enstitüler geliştikçe, kitaplıkları da zenginleşip gelişmiştir:

“Enstitülerin çoğu artık muntazam, kitapları ciltli, dolapları güzel ve sağlam bir kitaplık kurma dönemine girdiler. Kütüphanesizliğin ya da derme çatma kütüphanelerin bütün arkadaşları huzursuz etmesi gerekir. Gidecekleri köylerde kitaplık kurma düşüncesi çocukların zihinlerine yerleşmelidir.” (H. Tonguç, Mektuplarla Köy, Yılları 1944)

Kepirtepe yöneticisi, genel kitaplıklarında 1468 kitap bulunduğunu, kitaplığı zenginleştirmeye çalıştıklarını söylediği konuşmasında bu kitapların bir dökümünü de verir: Edebiyat: 731, Tarih-Coğrafya: 108, Fizik-Kimya: 79, Tarım-tabiiye: 252, Meslek kitapları: 250, Çeşitli: 42. (Köy Enstitüleri II, s.200)

Enstitü kooperatifi, yayınevlerinden indirimli kitaplar getirtmektedir, öğrenciler, kişisel kitaplıklarını kurmaya da başlamışlardır.

Kitaplıkları, görevli öğretmenle, öğrenciler çalıştırmaktadır. Yıpranan kitaplar, Resim-İş derslerinde onarılıp ciltlenir. Her ay okunan kitap sayısı, en çok okunan kitaplar, duyuru köşesinde yayımlanır. Bu bilgiler, “Enstitüden Haberler” mektubun da yer alır. 1945’in ilk altı ayında Çiftlerde (7000) kitap okunduğu bildirilmiştir. (Köy Enstitüleri Dergisi, sayı 4, 1945)

Ayrıca, çok okuyanlar topluma tanıtılmakta; başarılı işler kitapla ödüllendirilmektedir. Etkinliklerden biri de “Önemli kitapları Tanıtma-tartışma Toplantıları”. Bir ozanı bir yazarı tanıtma toplantıları, şiir, öykü okuma toplantılarıdır.

Kümelerin, birbirleriyle yarışarcasına düzenlediklerini Hafta Sonu Eğlenceleri, okunup özümlenenlerin sergilendiği, beğenilip seçilenlerin sahneye konduğu, şiirlerin, öykülerin sunulduğu birer sanat şöleni boyutundadır.

Hasanoğlan'da Akçadağ'da basımevi kurulmuş, burada ve kimi enstitülerde dergiler çıkarılmaya başlanmıştır.

Sabahattin Eyüboğlu "Enstitülere kız gibi gelen bakanlık klasiklerinin kısa sürede yıllanmış köylü çarığına döndüklerini" yazmaktadır. Bir de açık kitaplık kurar Hasanoğlan'da Eyüboğlu. Büyük bir salondaki dolaplarda yer alan kitaplar, herkesin eli altındadır. Fırsat bulan, seçtiği kitabı salonda okur, zamanı olmayan, okumak üzere alıp götürür, bitirince de getirip yerine koyar. Büyük ilgi görmüş, aksamasız çalışmıştır açık kitaplık.

Yüksek Köy Enstitüsü Dergi Kolunca üç ayda bir çıkarılan KÖY ENSTİTÜLERİ DERGİSİ "İncelemeler", "Enstitü Çalışmalar", "Haberler" bölümlerinden oluşmaktadır. Yirmi köy enstitüsünde üretilen, nitelikli ürünler yayınlanmaktadır dergide. Kırsal kesimle ilgili ilginç araştırmalar, enstitü yaşamından, köy yaşamından kaynaklanan özgün yaratılardır bunlar. 17.000 adet basılan (Bakanlıkça) dergi, tüm öğrencilere ulaşmakta, Türkçe derslerinde okunup bir çıkışın, kaynağı olmuştur Köy Enstitüleri Dergisi.

Kitaplar, kitaplıkta durmaz enstitülerde; didiklenerek okunup, çeşitli etkinliklerle yaşama karışır, yaşamı canlandırır; düşünce, beğeni düzeyini yükseltir, yaratıcılığı geliştirir; Enstitülünün ufkunu genişletir, ona düşün ve sanat dünyasını açar. Sağlıklı okuma alışkanlığının gelişmesine yardımcı olmak için, toplu çalışmalarla, sınıf düzeyine uygun kitaplar tanıtmaya da başlamıştır. Köy Enstitüleri dergisi. Robenson,

Gülliver'in Seyahati, Öldüren Kutup, Şahika, Ana, Cimri, Vişne Bahçesi, (sayı: V-VI) Ayrıca "Özet, tahlil, eleştiri komisyonu", Enstitülerden gelen okuma çalışmalarını değerlendiren, dergide rapor halinde yayınlamaktadır.

Yüksek Köy Enstitüsünde düzenlenen "Hafta konuşmaları" kitaplıkların yaşamla bütünleşmesinin somut örneğini vermektedir. 1945 Aralık ve 1946 Ocak aylarında düzenlenen hafta konuşmalarının dökümü şöyledir:

Konuşulan konu:	Konuşmacı:
Demokrasi ve Sosyalizm Y.Köy Enst. Öğrencisi.	M.Şükrü Koç (Kontrandü)
Yeni Dünya (A.Huxley) (Kontrandü) Y. Köy Ens. Öğrencisi	Bekir Semerci
Freudizm (Konfrans) Y. Köy Enst. Öğrencisi	İsa Öztürk
Felsefe nedir? (Konferans) Ruhbilim Öğretmeni	Y.Kazım Köni
Milliyetçilik, laiklik İnkılapçılık	Prof. Enver Ziya Karal DTCF dekanı
İnsanlığın kurtuluşu Yüksek Köy Ens. Öğrencisi	(V.LooN) (kitap tanıtma) Haşim Kanar
Tiyatronun Önemi ve İrlanda Tiyatrosu YÜK.Köy Enst. Öğretmeni.	Prof. Saffet Korkut (Konferans)

Enstitüyü bitirip köylere gidecek öğretmenlere, üretim araçlarıyla birlikte 100-150 kitaptan oluşan bir de kitaplık

verilmektedir. Tonguç, şöyle seslenmektedir genç öğretmenlere:

“Sürekli okuyarak, deneyler yaparak çalışmalı, var gücünüzle kendinizi yetiştirmeye uğraşmalısınız. Salt okulda öğrendiklerinize güvenerseniz aldanırsınız; basit, dar görüşlü insanlar olarak kalır, çarçabuk tükenir, toplumun başına bela olursunuz. Kendini sürekli olarak yetiştirmeyen kimse, aydın sayılamaz.” (H.Tonguç, Mektuplarla Köy Ens. Yılları)

Enstitülerden yetişenler, aydınlarımızın okuyan kesimidir; eğitimin her basamağında çalışan bu öğretmenler, kitap sevgisinin yaygınlaşmasına, okuyan bir toplum yaratabilmeye sürekli emek vermişlerdir. 1946’da iktidar olanlar, onları kitap okuduğu için izlemiş, Enstitü kitaplıklarına kilit vurmuş, çok okumayı, doğruların kuşun ötüşüne rahat söylenmesini suç saymış, VARLIK dergisinin enstitülere sokulmasını yasaklamış, serbest okuma saatlerini kaldırmıştır.

Bakanlığın belge toplamakla görevlendirdiği bir müfettişin, raporunda şöyle denmektedir:

“Uzun süre teftiş ve tahkik ettiğimiz Köy Enstitülerinde, aşırı solcu fikirleri yayma işleri çok dikkat çeken bir hızlilikle elde alınmıştır. Hatta bu faaliyet o kadar hızlandırılmıştır. ki, maksatlarına bir an evvel varmak için okulda hem bütün öğretmenlere, hem de öğrencilere bir takım muzur kitapları başlanmıştır. Çok sık kitap tanıtma, okuma, muhteviyatını açıklama, öğretmen ve öğrencilere bu eserlerin özetini çı-

kartma faaliyeti bütün dersleri öğretmek gibi enstitülerin esas vazifesini bile geniş ölçüde ihmale uğratmıştır. (Fethi İsfendiyaroglu, Havadis Gazetesi 12 Ağustos. 1960)

Gutenberg'in buluşu, yaklaşık üç yüz yıl sonra gelebilmiş ülkemize. Bugün de evlerimiz kitaplıksız; genel kitaplıklarımız, okul kitaplıkları birer kitap deposu durumunda. Medrese geleneğini sürdüren eğitim düzenimiz, kitabı sevdiremiyor, sürekli eğitim aracı kitaptan yararlanamıyor. Okumayı, düşünmeyi "muzur" sayan yasakçı kafalar, günümüzde de iş başında.

1947'de yani kırk beş yıl önce, şöyle diyordu Tonguç:

"Serbest okumaya değer vermeyen eğitim kurumlarında, kitap yakan, kitaplıklara kilit vurabilen, öğrencileri eşkıya takip eder gibi kovalayan gaddar kara cahiller peyda olur; toleranstan eser kalmaz: hafiyelik makbul hizmetler arasında yer alır; müstebitler kahraman kesilir. Böyle okul, geriliğe bütün kapılarını açar; Cumhuriyete hizmet eden bir kurum olamaz; bilakis o, Cumhuriyetin değerlerinin hepsini çürütür, onu temelinden yıkan bir araç haline gelir." (İ. Hakkı Tonguç, Eğitim Yoluyla Canlandırılacak Köy, s.643-644.1947)

Eğitim düzenimiz demokratikleşmedikçe, çağdaşlaşmadıkça da bu durum sürüp gidecektir.

“EDEBİYATA KENDİ GİREN KÖYLÜ” (*)

MAHMUT MAKAL

Köye, halka dönük yapıtların ilki sayılan **Karabibik** bugün yüz yirmi yaşında. Yani 1890 doğumlu. Ebubekir Hazım Teperyan'ın **Küçük Paşa'sı** 1910 doğumlu olduğuna göre o da şimdi yüz yaşında. Refik Halit Karay'ın **Memleket Hikâyeleri** 1919 doğumludur ve doksan yaşını aşmıştır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun **Yaban'ı** ise 1932 doğumludur ve seksen yaşına yaklaşmıştır. Yani, Anadolu halkının, köylüsünün diyelim, yaşamına ilişkin düzeyli yapıt sayısı düne kadar bir elin parmakları kadar. 2. Kurtuluş Savaşı dediğimiz ve 1935'lerde başlayan eğitim seferberliğinin doğurduğu Köy Enstitülerinde uygulanan eğitim köy çocuklarını kucaklayan bir kirizma eğitimidir. O yıllarda dünya klasiklerinin Türkçeye çevrilmesi de bir kültür ve yazın olayıydı. Enstitülerde iş eğitimi okuma eğitimiyle birleşiyor, kültür işe dola-
nıyordu.

Bu eğitim sitelerinde iş eğitimi çeşitli yönleriyle sürüp giderken, duvarlar örülüp çatılar çatılırken, tarım alanları ekilip biçilirken, ülkede yayınlanan dergi ve gazeteler de didik didik ediliyor, okunuyor, tartışılıyordu. Dergiler, bazı gazetelerin **Genç Kalemler** sayfaları enstitü öğrencilerinin

yazı ve şiirleriyle dolup taşıyordu. Düşünüyor, tartışıyor ve köylünün içinde bulunduğu ilkel koşullardan kurtulmasının yollarını arıyorlardı. Halkın üstüne örtülmüş olan karanlığı yırtmak için donanıyorlardı. Kendileri de dergiler duvar gazeteleri çıkarıyorlardı. Diyebilirim ki, Köy Enstitüsü öğrencilerini ürettiği yapıtlar, enstitülerdeki olumlu eğitimden, bu eğitimin getirdiği düşüncelerden çıkmıştır. Cumhuriyetin sulandırılmamış döneminin yapıtlarıdır.

Enstitülü yazarların kişiliklerini oluştursan, köydeki yaşam ve köy enstitüsünde aldıkları eğitimidir. Enstitülerde köklü, bir okuma, düşünme alışkanlığı edinmeleridir. Enstitüleri kuran ve orada çalışan eğitmenler, altı yüzyıl baskı altında tutulmuş ve susturulmuş bir halkın çocuklarına verilecek eğitimin, onların beynindeki ve dilindeki baskının kaldırılmasını, sanki ana erek olarak almışlardı. Bu kuşağın, içinden çıkan yazarlar da dahil, en önemli özellikleri halktan ayrı düşmemeleridir. Yazar olanlarınsa, kalemlerini korkusuzca halktan yana, Anadolu gerçeğini aydınlatmaktan yana kullanmalarındır. Yazılarının özellikleri, halkın yalın diliyle yazılması ve bu dilin **yazınımıza** girmesini sağlamalarıdır. Dünya yazınına özümsemiş ve çağcıl bir dünya görüşüne ulaşmış olmalarıdır. Onların yapıtlarıyla köylümüz kendi diliyle, kendi gerçeğiyle yazınımıza, hatta dünya yazınına girmiştir. İçten de dıştan da iyi not almışlardır doğrusu. Hasan Âli Yücel, bu durumu şöyle niteler: "**Edebiyata kendi giren köylü...**"Yani, enstitülü yazarlar, yazınımıza taze kan katmışlar, **yazın'**ın alanını genişletmişlerdir...

“Afrodisyas-sanat” dergisinin dergisinin kapağında bir tümce var. Her sayının ön kapağına konan bu tümceyi okudukça yeniden düşünürüm. Tümce şu: **“nasıl anlatıldığı çok çok önemli; ama ne anlatıldığı da...”** Bu tümce, çok önemli bir yazın kuralı. Yazar için başarı, bu ikiliyi, yani anlatılarla anlatışı kaynaştırabilmektedir. Enstitülü yazarların yapıtlarında bu başarıya ulaşıldığını görüyoruz. Bu yapıtlar genelde yazınsal yapıtlardır. Ama yapıları gereği yazın sorununu aşarak toplumsal sorunlarla kaynaşır. Böylece, gerçeklerin doğurduğu yazınsal yapıtlar salt yazın alanının yapıtları olurlar; gerçek yazın yapıtları özelliğine erişirler. Durumu şöyle yorumlayanlar da var: *“Bizim Köy ve ardından gelen romanlar, ülke gerçeklerini yansıtmalarında ve muhalif hareketlere destek olmalarındaki olumluluklarının tersine, edebi anlamda olumlu sonuçlar vermemişlerdir. Toplumsal gerçeklerin bilgisi-aydının kendisine yüklediği yol gereği-estetik meselelerin üzerine çıkmış ve edebiyat en doğru bilgi verme/edinme aracına dönüştürülmüştür. Sanatın yansıtmacı niteliğinin yaratma özgürlüğü üzerine bir tahakkümüdür bu.”* (1)

Edebiyat (yazın) insanı ve toplumsal gerçekleri estetikle dengeleyerek anlatma sanatıdır. Mahkeme dosyalarındaki kuru gerçeklerden ayırımı da buradadır. Yukarıdan beri sözünü ettiğimiz enstitülü yazarların yapıtlarının kupkuru olduğunu söylemek, gerçeği yansıtmaz. Yazınsal yapıtlar ülkenin, insanın gerçeğini yansıtırken ve muhalif hareketlere destek olurken, yazınsal anlamda olumlu sonuçları da içerirler. Böyle olmayanlara zaten “edebi” yapıt diyemeyiz. Bu

yazarımız yazısının bir yerinde 18. Ve 19. Yüzyıl klasik romanlarını da kuru bularak küçümser gibi davransa da, yazın tarihinin en güçlü romanlarının o yüzyıllarda yazılıp yayımlandığını biliyoruz. O yüzden, 20. Yüzyılın yazarı olan enstitülülerin yapıtlarını küçümsemeye kalkmak için o yüzyılların yapıtlarını küçümsemek de yersiz. Karl Marks, toplumsal gerçekleri yansıtmaması bakımından en çok Balzac'ın yapıtlarından yararlandığını söyler. **“Balzac'ın yapıtlarında gerçek, estetiği boğmuştur,”** diyebilir miyiz? Gel de yazınının Cumhurbaşkanını Vedat Günyol'un tümcesini anımsama: *“Bizim Köy'den gelen yapıtlar bir sanat yapıtı olarak da büyük, çünkü kuvvetini dile getirdiği gerçekten alıyorlar...”* (2)

Anadillerini yazamayanlara büyük ödüller verdirerek “edebiyat'ın” yönünü gerçeklerin dışına çevirten emperyalistler mi karıştırıyor acaba bu insanların kafasını?...

Köy Enstitüsü yazarları sayarken, Muhyi'nin dizesini anmak gerekiyor: **“Sayılmayız parmak ile...”** Bu yüzden ilk on beş yazarı bazı yapıtlarıyla, sonrakileri sadece adlarıyla anacağım burada (soyada göre abecesel):

Dursun Akçam: Cılavuz Köy Enstitüsü'nü ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. 18 yapıtı var. Bazıları: Ölü Ekmeği, Taş Çorbası, Haley, Kafkas Kızı, Kanlıderenin Kurtları...

Talip Apaydın: Çiftler Köy Enstitüsü'nü ve Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nü Bitirdi. 33 yapıtı var. Bazıları: Or-

takçılar, Toz Duman İçinde, Vatan Dediler, Köylüler, Tütün Yorgunu...

Behzat Ay: Düziçi Köy Enstitüsü'nü ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. 15 yapıtı var. Bazıları: Dor Ali, Sürgün, Sis İçinde, Kuşku ve Korku, O Uzun Yalnızlık...

Yusuf Ziya Bahadınlı: Pazarören Köy Enstitüsü'nü ve Gazi Eğitim Enstitüsü'ne bitirdi. 18 yapıtı var. Bazıları: Güllüce'yi Sel Aldı, Gemileri Yakmak, Açılan Kapılar, İtin Olayım Ağam, Geçeneğin Karanlığında...

Mehmet Başaran: Kepirtepe Köy Enstitüsü'nü ve Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nü bitirdi. 30 yapıtı var. Bazıları: Nisan Haritası, Meşe Seli, Çarığımı Yitirdiğim Tarla, Zeytin Ülkesi, Memetçik Memet...

Fakir Baykurt: Gönen Köy Enstitüsü'nü ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. 55 yapıtı var. Bazıları: Yılanların Öcü, Tırpan, Keklik, Kalekale, Çilli...

Adnan Binyazar: Dicle Köy Enstitüsü'nü ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. 19 yapıtı var. Bazıları: Masalını Yitiren Dev, Ölümün Gölgesi Yok, Ağıt Toplumu, Dedem Korkut, Yazın ve Dilimiz...

Osman Bolulu: Akpınar Köy Enstitüsü'nü ve Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirdi. 23 yapıtı var. Bazıları: Yurt Boyu Sevişmek, Uzun Koşu, Belleksiz Toplum, İnsanlığın Solmaz Gülleri, Yağmur Sonrası...

Ali Dünder: Pazarören Köy Enstitüsü'nü ve Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nü bitirdi. 15 Yapıtı var. Bazıları: İlk Öpücük, Ekmek Kokusu, Dil ve Düşünce, İnançtan Bilime, Osmanlıcadan Yaratıcı Türkçeye...

Nadir Gezer: Arifiye Köy Enstitüsü'nü ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. 13 yapıtı var. Bazıları: Hanife Nineden Öyküler, Şenlet, Öğretmenin Destanı, Aydınlığa Yürüyenler, Yalnız Adamın Düşleri, Yerodamdan Notlar....

Ümit Kaftancıoğlu: Cılavuz Köy Enstitüsü'nü ve Necatibey Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. 17 yapıtı var. Bazıları: Dönemeç, Yelatan, Çarpana, Tüfekliler, Hınzır Paşa...

Mahmut Makal: İvriz Köy Enstitüsü'nü ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. 17 yapıtı var. Bazıları: Hayal ve Gerçek, Memleketin Sahipleri, Bizim Köy, Yeraltında Bir Anadolu, Kuru Sevdâ...

Osman Şahin: Dicle Köy Enstitüsü'nü ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. 24 yapıtı var. Bazıları: Kırmızı Yel, Acente Mirza, Fırat'ın Sırtındaki Kan, Geloş Dağı Efsanesi, Son Yörük...

Ali Yüce: Düziçi Köy Enstitüsü'nü ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. 22 yapıtı var. Bazıları: Şeytanistan, Boyundan Utan Darağacı, Halk Çağı, Asılacak Kitap, Şiir Sıcağı...

Şevket Yücel: Dicle Köy Enstitüsü'nü ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. 20 yapıtı var. Bazıları: Güneşin Parmak-

ları, Görmeden Gidenler, Beyaz Sesler, Kuş Gölgesi, Sevgi Güneşi....

Bunların dışında bir ya da birkaç kitabı olanlardan saptayabildiklerimiz:

Macit Aşkan, Arif Aslan, Enver Atılğan, Recep Bulut, Ali Çiçekli, Kemal Çukurkavaklı, Nebi Dadaloğlu, Maksut Doğan, Hüseyin Ecer, Feyzullah Ertuğrul, Yusuf Gür, Esef Işık, Şerif İken, Hasan Kalender, Haşim Kanar, Hasan Kıyafet, Ahmet Köklügiller, İbrahim Kuyumcu, İbrahim Osmanoğlu, Refet Özkan Vehbi Polat, Fehmi Salık, Hüseyin Sezgin, Adem Solak, Mustafa Şanlı, İbrahim Şimşek, Selahattin Şimşek, Hüseyin Avni Tatar, Hasan Turan, Ahmet Uysal, Hayrettin Uysal, Mahmut Yağmur, Veli Yazar, Hazım Zeyrek

Hacı Angı, Mehmet Cimi, Refik Cevahir, Asaf Aktan, Bekir Semerci, Mevlüt Kaplan, Mustafa Özer, Süleyman Şimşek, Mestan Yapıcı, Ali Yılmaz, Hayati Tahsin Yılmaz, Yılmaz Sunucu, Tufan Doğan, Arif Baş, Hasan Kudar, Pakize Türkoğlu, Naciye Makal, Abdullah Özkucur, Cavit Binbaşoğlu, Muttalip Çardak, Turan Altuntaş, Dursun Kut, Galip Candoğan, Fethi Esendal, Süleyman Adıyaman, Hasan Özden, Nedim Şahhüseyinoğlu, Bahattin Uyar, Musa Uysal, Ali Kemal Gözükkara, Rüştü Kartal, Halil Oran, Bahattin Fırına, Niyazi Ünsal, Demirel Babacanoğlu, Cemal Yıldırım, Fikri Taştemel, Sıtkı Demir, Mahmut Saral, İsmihan Şirin, Ahmet Z. Özdemir, Tahsin Yücel, Fahri Ercan, Sabri Özer,

Osman Nuri Poyrazoğlu, Galip Akın, Nedim Menekşe, Mehmet İri, Galip Gürler, Neşet Tınaztepe, Mustafa Onar, Hüseyin Öztürk, Fazlı Aydemir, Süleyman Çalışkan, Fuat Önder, Ali Koçak, Memiş Akdoğan, Mustafa Bakkal...

Eleştirilerden Bazıları:

Dünya yazının yapıtlarıyla beslenirken kendi gerçekle-
rimizle de yoğrulan ve iş eğitim içinde yaparken öğrenip
yaratıcılığa yönelen Köy Enstitüsü öğrencilerinin yazıları,
aydınlarımızın dikkatini çekmekte gecikmedi:

Ceyhun Atuf Kansu: “ Düşünce hayatımızın yeni kay-
nakları Köy Enstitüleri Dergisi’nde enstitü öğrencilerin top-
rağa basan yazılarını okuyunca, hiç şaşırmadım. Bu yazılar
kentli okumuşlardan gelemez. Üniversite yıllarımda
Çehov’un Vişne Bahçesi’ni seyrettim. Ama onun özüne, bir
enstitü öğrencisinin yazısını okuyunca vardım. Bir başka
öğrencinin, Hasanoğlu köyünden Satılmış Biçer ailesinin
durumunu anlatması dikkat çekicidir. Biçer Ailesi önemli bir
gerçektir. Toplumsal düzenin kaynağı odur. O ise bozuk bir
durumdadır. Öyle ise bizim düşüncelerimizin kaynağını
Biçer Ailesi’nde gizlenen yaşamsal sorunlar oluşturmalıdır.
Bu sorunlar bizi daha geniş, daha derin sorunlara çekince
korkmamalıyız. Cesurca düşünmek, toplumu kavrayan so-
runların üstüne cesurca yürümek gerekir. Satılmış Biçer Ai-
lesi’nin isteklerine göre düzenlemek ise, düşüncelerimizin en
sertini ama en gereklisini oluşturur. Bu düşünceler karşımı-
za çıkınca, okuryazarlığımızın ve üniversitelerin eksiklikleri

belirecektir. Aydın, çevresini kuşatan toplum yaşayışını incelememiş için ayakucuna kadar yaklaşan sorunlara yanaşmadığı için, söyledikleri, düşündükleri cansız şeyler olur. Kitaba dayanan düşünce üniversiteyi biçimlendirmiş, Üniversite de hayattan uzakta kalıp kitaba dayanan düşüncenin gelişmesine yardım etmiştir. Köy Enstitülerinin durumu ise bambaşkadır. Burada okuryazarların düşünceleri gerçek hayata bağlanmakta, her gün insan düşüncesini biçimleyen, sağlamlaştıran bir toplum olayı, bir doğasal olay gelip düşüncenin kaynağına yerleşmektedir. Böylece düşüncenin yalnızca kitaba bağlılık yüzünden yitirdiği canlılık ve sağlamlık hayata ve toplumun yazgısına yönelince, yeniden canlanmakta, yeniden bir tür okuryazar topluluğu içinde canlı, sağlam düşünceler belirmektedir. (3)

Nurullah Ataç: “Edebiyatımızda bir çığır açılıyor. Onların karşısında biz küçüklüğümüzü anlamalıyız. Yurdu da, yurdumuzla birlikte edebiyatımızı da bugünkü gençler, bu Makal’lar kuşağı kurtaracaktır. Gerçeği onlar getiriyor edebiyatımıza. Hepsi de yurda değinir değinmez en güzel dili, en temiz dili buluveriyorlar. Makal’ın, DüNDAR’ın yazılarını okuyorum da bizim dil kavgalarımızdan utanıyorum doğrusu. (4)

Mehmet Selim: “Enstitü çıkışlı romancı ve öykücüler, köyü, kırsal kesim insan ve emekçisinin sorunlarını edebiyat düzeyinde kentli yazardan daha başarılı ve yetkin bir biçimde dile getirmişlerdir. Enstitü çıkışlı yazarlar, Türk edebi-

tına yeni bir bakış açısı, yeni bir soluk getirmeyi bilmişler; Türk edebiyatının toplumsal ve halkçı yönünü zenginleştirmişlerdir. Katkıları unutulmaz... (5)

Rauf Mutluay: “ Hem toplum gerçeklerimizi bize sanatla tanıtmakta, hem asıl halk yığınlarını inançla eğitmekte onlar, asıl öğretmenlerimiz, öncü kalemlerimiz oldular. Hikâye ve romanlarımıza içinden gözlenen asıl köyle köylüyü, Türkiye’nin yoksunluklar altındaki öz direncini, insan değerlerini taşıyan yazı emekçileri. Söze yeni bir tat, köy notları üstüne güçlü bir temel, röportaj ve eleştiriye taze bakışlar kazandıran genç yüreklilikler. Eğer kurutulmasaydı, o büyük kaynaktan daha nicelerinin doğduğunu göreceğimiz halk çocukları. Edebiyatı İstanbul dışında yaratan, güçlendiren Anadolu aydınları... (6)

Hasan İzzettin Dinamo: “Toplumcu Türk edebiyatı bence son on-on beş yıldır altın çağını yaşamaktadır. Özellikle köy kökenli romancılarla hikayeciler, ürünlerini vermeye başladıktan sonra, Amerika’nın keşfi kertesinde önemli bir dünya ile karşılaştık. Evliya Çelebi’nin gezi notlarındaki abartmalı, olağanüstü olaylar, serüvenler, bizim köylü yazarlarımızın bize açtıkları yeni dünyanın zenginliği, olağanüstülüğü yanında sönük kalmaktadır... (7)

Cevdet Kudret: “Enstitülü yazarlar, edebiyatımızı yalnız işledikleri temalar bakımından değil, getirdikleri yeni anlatım, yeni dil çeşniisiyle de zenginleştirmişlerdir... (8)

DİPNOTLAR:

1. **Ömer Türkeş**, “Orda Bir Köy Var Uzakta,” Milliyet Sanat Mayıs 2008
2. **Vedat Günyol**: Yücel dergisi, sayı: 4, Nisan 1050
3. **Ceyhun Atuf Kansu**: “Düşünce Hayatımızın Yeni Kaynakları”, Varlık, Sayı 139, Şubat 1947
4. **Nurullah Ataç**: Ulus, 15.12.1951
5. **Mehmet Selim**: Yeni Ortam, 17 Nisan 1973
6. **Rauf Mutluay**: Cumhuriyet, 16 Nisan 1974
7. **Hasan İzzettin Dinamo**, Yeni Ortam, 19 Kasım 1974
8. **Cevdet Kudret**, “Köy Enstitülerinden Kent Enstitülerine, adlı kitap, sayfa 106

(*) Afrodisyas Sanat dergisi, Nisan 2010

**KÖY ENSTİTÜLERİ ve
ÇAĞDAŞ EĞİTİM VAKFI YAYINLARI**

Vakıf öncesi yayınıımız: Niçin Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 1 bası, Haziran 1994, Yayına hazırlayanlar: Osman Bolulu, Ali Dündar, Niyazi Ünsal (Tükendi)

Yayın No.

1. **Köy Enstitüleri, Amaçlar-İlkeler-Uygulamalar.** Yayına Hazırlayan Mustafa AYDOĞAN, 3. Bası, 2007.
2. **Hasan-Âli Yücel, Köy Enstitüleri ve Köy Eğitimi ile İlgili Yazıları-Konuşmaları.** Yayına Hazırlayan Mustafa AYDOĞAN, 2. Bası, 1997. (Tükendi)
3. **Köyde Eğitim.** İ. Hakkı TONGUÇ, 2. Bası, 1997, 3 bası 2008
Yayına Haz. Mahmut MAKAL
5. **Eğitim Yoluyla Canlandırılacak Köy.** İ. Hakkı TONGUÇ, 3. Bası 1998.
6. **Yarının Türkiyesine Seyahat.** Ahmet Emin YALMAN, 3. Bası, 1998.
7. **Çeşitli Yönleriyle Tonguç.** Yayına Hazırlayan Mustafa AYDOĞAN, 1. Bası, 1999.
- 4.ve 8. **Kitaplaşmamış Yazılar.** İ. Hakkı TONGUÇ, Yayına Hazırlayan Mustafa AYDOĞAN, Cilt 1: 2. Bası 1998; Cilt 2: 1. Bası, 2000.
- 9.ve 10. **Köy Enstitüleri İle İlgili Yasalar.** Yayına Hazırlayan Mustafa AYDOĞAN, Cilt 1 (1936-1946): 1. Bası 2000, Cilt 2 (1947-1954): 1. Bası 2000.

- 11.ve 12. **Basında Köy Enstitüleri.** Yayına Hazırlayan Mehmet KEPENEK, Cilt 1 (1936-1944): 1. Bası, 2001. Cilt 2 (1944-1949): 1. Bası, 2001.
13. **Ferit Oğuz Bayır'a Saygı.** Yayına Hazırlayan Mustafa AYDOĞAN, Zeliha KANALICI, 1. Bası, 2003.
14. **Köy Enstitüleri I-II. (MEB Yayını 1941 ve 1944, (T.B.)** Nisan 2003.
15. **Köy Enstitüsü Programları (1936-1953).** 1. Bası, 2004.
Yayına Haz. Niyazi ALTUNYA
16. **Vakfımızın On Yılı.** Aralık 2004.
17. **Köy Enstitüleri Dergisi I-VIII (1945-1947) (T.B.)** Nisan 2005.
18. **Köy Enstitüleri ile İlgili Yönetmelik ve Resmi Yazılar.** Nisan 2005.
Yayına Hazırlayanlar Mustafa AYDOĞAN, Niyazi ALTUNYA
19. **Canlandırılacak Köy Yolunda.** Şerif TEKBEN, (T.B.) Nisan 2005.
20. **Tonguç'a Mektuplar'la Köy Enstitüsü Yılları.** Mustafa AYDOĞAN – Aralık / 2007
21. **Öksüz Yamalığı Köy Enstitüleri,** Mustafa EKMEKÇİ, 2. Bası, Ankara 2009.
22. **Anadolu'da Aydınlanma Ateşini Yakanlar,** Erdal ATICI, 1. Bası Ankara 2010.
23. **TBMM Bütçe Görüşmelerinde ve Milli Eğitim Şuralarında Köy Enstitüleri (1935 - 1954),** (Yay.Haz) Mustafa AYDOĞAN - Erdal ATICI, Ankara 2010.
24. **Anadolu'da Aydınlanma Ateşini Yakanlar 2,** Erdal ATICI, 1. Bası Ankara 2011.
25. **Köy Enstitüleri ve Edebiyat** (Yay. Haz.) Erdal ATICI, 1 Bası, Ankara 2011

NOTLAR :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

NOTLAR :

.....

.....

.....

NOTLAR :